

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom, lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag och lag om ändring av 20 § i lagen om militär krishantering

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås en ny lag om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom samt en lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag. Genom dessa lagar förnyas den gällande lagstiftningen om olycksfall i militärtjänst. Lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom ersätter den gällande lagen om olycksfall i militärtjänst. Personkretsen för lagen preciseras. Lagen omfattar beväringar och civiltjänstgörare som fullgör sin skyldighet att försvara landet, reservister som deltar i repetitionsövningar, kvinnor som gör frivillig militärtjänst, personer som deltar i utbildning som leder till en militär tjänst eller till en tjänst inom gränsbevakningsväsendet samt personer som deltar i frivilliga övningar, utbildning och försvarsmaktens handräcknings- och beredskapsuppgifter enligt lagen om frivilligt försvar. Syftet med lagen är att precisera definitionerna av olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom så att skador och sjukdomar som uppkommer under tjänstgöring samt ett förvärrande av en redan befintlig sjukdom eller skada till följd av tjänstgöring ersätts i tillräcklig omfattning. Avsikten är att ersättningsvillkoren i högre grad än i dag ska beakta de förhållanden under tjänstgöringstiden som ökar risken för insjuknande och skador. Samtidigt höjs minimivån för ersättning för inkomstbortfall.

Den nya lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag omfattar såväl personer som deltar i militär krishantering som personer som deltar i civil krishantering och i verksamhet som bedrivs av Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrå. Den nu gällande lagen om olycksfall i militärtjänst omfattar endast personer som deltar i militär krishantering. Personer som deltar i civil krishantering och i verksamhet inom Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrå omfattas för närvarande av samma skydd i händelse av olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar som statstjänstemän. I och med den nya lagen harmoniseras skyddet för alla som deltar i krishantering, eftersom förhållandena under tjänstgöringstiden och de risker som dessa medför till stor del är desamma vid såväl civil som militär krishantering. På ersättningsvillkoren tillämpas samma principer som vid ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Skyddet är därmed mer omfattande än det skydd för olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar som gäller för arbetstagare. I lagen beaktas de särskilda förhållanden vid krishanteringsuppdrag som bör beaktas vid ersättningsprövningen. Förhållandena under krishanteringsuppdrag avviker från förhållandena under fredstid i hemlandet, och de omfattar många faktorer som ökar risken för skador och insjuknande.

Skyddet i anslutning till krishantering inkluderar ett särskilt tilläggsskydd i händelse av dödsfall eller bestående invaliditet. Det föreslås även att en person som återvänder från ett krishanteringsuppdrag ska få rätt till särskilt psykiskt stöd. För närvarande tillhandahålls motsvarande förmåner genom ett avtal. Till övriga delar bestäms de förmåner som beviljas med stöd av de

RP 225/2016 rd

föreslagna lagarna i regel av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. På motsvarande sätt tillämpas på verkställighet och ändringssökande i regel bestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2017.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
Innehåll	3
ALLMÄN MOTIVERING	5
1 Inledning	5
2 Nuläge och bedömning av nuläget	5
2.1 Olycksfallsskydd enligt lagen om olycksfall i militärtjänst	5
Tillämpningsområde	5
Skadefall som ska ersättas	6
Förmåner	8
Verkställighet och ändringssökande	9
2.2 Militär krishantering och förhållanden som då råder	9
Verksamhet enligt lagen om militär krishantering	9
Förhållanden och risker under militär krishantering	9
Lagstadgat skydd	12
Avtalsbaserat skydd	12
2.3 Olycksfallsskydd vid civil krishantering	12
2.4 Deltagande i verksamhet som bedrivs av Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrå ..	13
3 Målsättning och de viktigaste förslagen	13
3.1 Lagstiftningen om olycksfall i militärtjänst — struktur och mål	13
3.2 Lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom ..	14
3.3 Lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag	15
4 Propositionens konsekvenser	16
4.1 Ekonomiska konsekvenser	16
Lag om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom	16
Lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag	17
Investeringsutgifter	17
4.2 Konsekvenser för de försäkrades ställning och för myndigheterna	18
5 Beredningen av propositionen	18
6 Samband med andra propositioner	19
DETALJMOTIVERING	20
1 Lagförslag	20
1.1 Lag om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom	20
1 kap. Tillämpningsområde	20
2 kap. Skadefall som ersätts	21
3 kap. Förmåner	26
4 kap. Verkställighet och ändringssökande	27
5 kap. Ikraftträdande	28
1.2 Lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag	28
1 kap. Tillämpningsområde	28
2 kap. Skadefall som ersätts	29

RP 225/2016 rd

3 kap.	Förmåner	34
4 kap.	Verkställighet och ändringssökande	37
5 kap.	Särskilda bestämmelser och ikraftträdande.....	38
1.3	Lagen om militär krishantering.....	39
2	IKRAFTTRÄDANDE	39
LAGFÖRSLAG		40
1.	Lag om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom.....	40
2.	Lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag	45
3.	Lag om ändring av 20 § i lagen om militär krishantering	51
BILAGA		52
PARALLELLEXTER		52
3.	Lag om ändring av 20 § i lagen om militär krishantering	52

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Ersättningssystemet för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom förnyades senast genom lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/1990) som stiftades 1990. När lagen om olycksfall i militärtjänst trädde i kraft tillämpades den på värnpliktiga — inklusive civiltjänstgörare, fredsbevarare och kadetter, elever i befälsinstitutets första årskurs samt musikelever vid militärmusikskolan. Det nya ersättningssystemet motsvarade det lagstadgade olycksfallsförsäkringssystemet för arbetstagare, som regleras i lagen om olycksfallsförsäkring (608/48). Dessutom försökte man i lagen beakta de specifika behoven hos unga beväringar och de särskilda förhållanden som råder under fullgörandet av värnplikten. Skyddet utvidgades till att även omfatta beväringarnas fritid. Lagen om olycksfall i militärtjänst trädde i kraft i början av 1991 och ersatte lagen om skada, ådragen i militärtjänst (404/1948) som därtills tillämpats. Den senare nämnda lagen fortsatte dock att gälla såtillvida att ersättningskyddet för de personer som skadats eller insjuknat till följd av militärtjänst innan den nya lagen trädde i kraft fortfarande tillhandahålls enligt lagen om skada, ådragen i militärtjänst.

Tillämpningsområdet för lagen om olycksfall i militärtjänst har senare preciserats och utvidgats till verksamhet enligt lagen om militär krishantering (211/2006), till vissa aktiviteter enligt lagen om frivilligt försvar (556/2007) samt till militärtjänst enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995).

Lagen om olycksfallsförsäkring för arbetstagare, yrkessjukdomslagen (1343/88) och lagen om rehabilitering som ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring (625/1991) upphävs i början av 2016 i och med att lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015) träder i kraft i deras ställe den 1 januari 2016. Därefter bestäms även förmånerna enligt lagen om olycksfall i militärtjänst i enlighet med den nya lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar i de skadefall som inträffar efter att den nya lagen har trätt i kraft.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Olycksfallsskydd enligt lagen om olycksfall i militärtjänst

Tillämpningsområde

Tillämpningsområdet för lagen om olycksfall i militärtjänst regleras i ett flertal olika lagar. I 2 § i lagen om olycksfall i militärtjänst definieras den huvudsakliga personkretsen för lagen. I paragrafen fastställs också vad som avses med olycksfall i militärtjänst. Lagens främsta syfte är att ge ersättning för olycksfall och sjukdomar som drabbar beväringar och andra personer som fullgör sin värnplikt. Lagen har ingen hänvisning till värnpliktslagen, utan det huvudsakliga tillämpningsområdet framgår av 2 § 1 mom. 1 punkten där besiktning i samband med fullgörande av värnplikt omnämns samt av begreppet tjänstgöring som används i lagen. Eftersom repetitionsövningarna ingår i fullgörandet av värnplikten har även reservister som deltar i repetitionsövningar omfattats av skyddet enligt lagen om olycksfall i militärtjänst.

Civiltjänstgörare omfattas av lagen om olycksfall i militärtjänst med stöd av 56 § i civiltjänstlagen, enligt vilken på civiltjänstgörare tillämpas vad som bestäms om värnpliktigas ekonomiska och sociala förmåner annanstans i lag eller i förordning.

Lagen om olycksfall i militärtjänst tillämpas på frivillig militärtjänst för kvinnor med stöd av 5 § i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor. Enligt bestämmelsen ska på en kvinna som gör militärtjänst tillämpas de bestämmelser som gäller den som med stöd av värnpliktslagen förordnats till beväringstjänst, och hon jämställs till alla delar med en värnpliktig.

Enligt 20 § i lagen om militär krishantering finns det i lagen om olycksfall i militärtjänst bestämmelser om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom till den som hör till krishanteringspersonalen eller som får utbildning som avses i nämnda lag.

I 1 § i lagen om olycksfall i militärtjänst finns ett förtydligande enligt vilken lagen inte omfattar den som är anställd inom försvarsmakten eller hans anhöriga, om dennas rätt till ersättning bestäms enligt lagen om olycksfallsersättning för statstjänstemän (449/1990) eller lagen om olycksfallsförsäkring. Bestämmelsen ger därmed tillämpningen av lagstiftningen om arbetsolycksfall företräde framför lagen om olycksfall i militärtjänst. Enligt tolkningen av denna begränsningsbestämmelse har tillämpningsområdet omfattat kadetter, elever i befälsinstitutets första årskurs samt musikelever vid militärmusikskolan, som inte omfattas av lagen om olycksfallsersättning för statstjänstemän eller lagen om olycksfallsförsäkring. Försvarsmaktens utbildningssystem har ändrats efter att lagen om olycksfall i militärtjänst stiftades, vilket inte har beaktats i nämnda lag. I början av 1993 slogs Kadettskolan, Stridsskolan och Krigshögskolan samman till Försvarshögskolan. Genom reformen 2001 lades försvarsinstitutet (tidigare befälsinstitutet) ner och samtidigt upphörde också institutsofficersutbildningen. Vid Försvarshögskolan infördes en officersutbildning i två steg, där grundexamen utgörs av en lägre och en högre högskoleexamen för officerare och den postgraduala examen av en generalstabsofficersexamen och en doktorsexamen i krigsvetenskap. Studerande som antagits till Försvarshögskolans Kadettskola kan avlägga en magisterexamen i krigsvetenskap. Examen avläggs i två steg: kandidatexamen i krigsvetenskap och magisterexamen i krigsvetenskap. Efter avlagd kandidatexamen i krigsvetenskap utnämns officeren till en tidsbunden tjänst som yngre officer. Kandidaten arbetar som utbildare i ett truppförband i minst fyra år och fortsätter därefter att studera till magister. Kadetter som avlägger kandidatexamen omfattas av lagen om olycksfall i militärtjänst, medan officerare som avlägger magisterexamen är soldater som innehåller en tjänst och därför omfattas av olycksfallsskyddet för statstjänstemän.

Genom den ändring (1229/2013) som gjordes i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) ändrades ställningen för grundkursstuderandena vid Gräns- och sjöbevakningsskolan så att de från början av 2014 inte längre utnämns till en tidsbunden gränsbevakartjänst under studietiden, varför de inte har rätt till olycksfallsskyddet för statstjänstemän.

I 1 § i lagen om olycksfall i militärtjänst utvidgas rätten till ersättning till att gälla även vid aktiviteter som föreskrivs i 35 § i lagen om frivilligt försvar (556/2007). Enligt nämnda paragraf tillämpas lagen om olycksfall i militärtjänst på personer som deltar i 1) försvarsmaktens frivilliga övningar, 2) skjutningar som försvarsmakten övervakar, 3) utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen, 4) försvarsmaktens handräckningsuppgifter enligt 23 § i nämnda lag samt 5) i beredskapsuppgifter enligt 27 § i nämnda lag. Med försvarsmaktens frivilliga övningar avses övningar enligt 18 § i lagen om frivilligt försvar. I avslutning till frivilligt försvar omfattar det lagstadgade skyddet inte deltagande i annan utbildning som främjar den militära förmågan eller i annan föreningsverksamhet av hobbykaraktär.

Skadefall som ska ersättas

Olycksfall i militärtjänst

Skadefall som ersätts med stöd av lagen om olycksfall i militärtjänst är olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom. I 2 § i lagen fastställs under vilka förhållanden ett

olycksfall som inträffat anses vara ett olycksfall i militärtjänst. Förutom själva tjänstgöringen omfattar skyddet även vistelse på tjänstgöringsplatsen eller på ett därtill hörande område. Det omfattar även deltagande i besiktning eller urvalsprov i samband med fullgörande av värnplikt och i inträdesprov till en militär undervisningsanstalt samt fritid, faderskapsledighet eller permission som räknas som tjänstgöringstid. Skyddet omfattar även alla resor som tjänstgöringen förutsätter eller som har ett omedelbart samband med andra förhållanden som anges i paragrafen. Till dessa delar omfattar skyddet enligt lagen om olycksfall i militärtjänst i praktiken all verksamhet som personer som omfattas av lagens tillämpningsområde deltar i.

Med stöd av 2 § i lagen ersätts dessutom en skada som har uppkommit under en kortare tid, högst ett dygn, och som inte ersätts såsom tjänstgöringsrelaterad sjukdom som en skada som orsakats av ett olycksfall i militärtjänst. I paragrafen avses sådana skador som ersätts enligt 4 § 2 mom. i lagen om olycksfallsförsäkring. Dessa är 1) skavsår eller skrubbsår, 2) skada som uppkommit genom frätande ämne, 3) skada som uppkommit genom inandning av hälsofarliga gaser, 4) skada som uppkommit genom avsevärd växling i lufttrycket, 5) förfrysning, solsting eller annan sådan skada som orsakats av exceptionell temperatur, 6) sådan inflammation i knäskålen eller armbågen som orsakats av fortsatt eller upprepat eller för arbetstagaren exceptionellt tryck, och 7) av en arbetsrörelse orsakad ömhet i en muskel eller sena, till den del den inte har samband med ett lyfte, en skada eller en sjukdom. Från början av 2016 föreskrivs om dessa skador och sjukdomar i 18 och 33 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar.

Med stöd av 2 § 3 mom. i lagen ersätts som olycksfall i militärtjänst också att en skada eller sjukdom som orsakats av något annat än olycksfall i militärtjänst har förvärrats, om detta sannolikt beror på ett olycksfall i militärtjänst. Bestämmelsen motsvarar bestämmelserna om olycksfall i arbetet i lagen om olycksfallsförsäkring och i den kommande lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar.

Tjänstgöringsrelaterad sjukdom

Tjänstgöringsrelaterad sjukdom definieras i 3 § i lagen om olycksfall i militärtjänst. Med tjänstgöringsrelaterad sjukdom avses 1) sjukdom som ska anses som en yrkessjukdom enligt yrkessjukdomslagen, 2) annan sjukdom, om den sannolikt har orsakats av tjänstgöringen, samt 3) annan sjukdom eller skada, om den sannolikt har förvärrats väsentligt av tjänstgöringen. Bestämmelsen är mycket allmänt formulerad och innebär inga särskilda begränsningar för ersättning för sjukdomar som orsakats av tjänstgöring. För att förvärrandet av en redan befintlig skada eller sjukdom ska ersättas som tjänstgöringsrelaterad sjukdom kräver dock lagen att förvärrandet ska vara väsentligt, i likhet med vad som är fallet vid olycksfall i arbetet.

Enligt regeringens proposition (RP 98/1990 rd) berättigar en tjänstgöringsrelaterad sjukdom till ersättning, ifall den på sannolika skäl kan anses vara orsakad av de till tjänstgöringen anslutna särskilda förhållandena eller om dessa väsentligen inverkat på att sjukdomen framträtt eller förvärrats. Om det till följd av en skada eller sjukdom som ersätts framträder ytterligare skador eller sjukdomar ska dessa ersättas om det kan konstateras att det finns ett orsakssammanhang mellan den nya och den ursprungliga skadan eller sjukdomen. Den nya skadan eller sjukdomen ersätts helt eller delvis beroende på i hur väsentlig omfattning den ursprungliga skada eller sjukdom som ersätts anses påverka den nya skadan eller sjukdomen.

Syftet med lagen om olycksfall i militärtjänst var enligt motiveringen till lagen att komplettera olycksfallsförsäkringssystemet så att även sjukdomar som inträffar under tjänstgöringen ersätts, eftersom särskilda förhållanden råder under fullgörandet av värnplikten. I regeringens proposition konstaterades det att hälsoriskerna har ansetts vara större i militärtjänst än vid annan verksamhet eftersom förhållandena bland annat ökar smittoriskerna. Därtill kan övningarna som ofta utförs under svåra förhållanden påverka beväringens mentala och fysiska tillstånd.

I regeringspropositionens detaljmotivering konstaterades det också att avsikten var att den dåvarande ersättningspraxisen enligt lagen om skada, ådragen i militärtjänst skulle fortsätta att gälla i fråga om tjänstgöringsrelaterade sjukdomar, och att de tjänstgöringsrelaterade sjukdomarna även i fortsättningen skulle ersättas på ett så heltäckande sätt som möjligt.

Kritik som riktats mot tillämpningspraxisen

Enligt vissa bedömningar har lagen om olycksfall i militärtjänst tillämpats alltför snävt när det gäller beväringar. Det har ansetts att lagen och dess tolkning i vissa enskilda fall i onödigt hög grad utesluter ersättning av skador, när det skulle vara motiverat att ersätta skadorna med hänsyn till de särskilda förhållanden som råder under beväringarnas tjänstgöringstid. Man har därför ansett att ersättnings- och rättspraxisen vid tillämpningen av lagen om olycksfall i militärtjänst har utvecklats i en annan riktning än vad som var avsikten när lagen stiftades. De särskilda förhållanden som råder under beväringstjänsten har i praktiken inte beaktats vid ersättningsprövningen av skador och sjukdomar i enlighet med lagens syfte. Ersättningsproblem har särskilt förekommit i situationer där en person redan innan det att tjänstgöringen inleddes haft ett lyte eller av någon annan orsak löpt särskilt stor risk för att en skada eller sjukdom ska förvärras eller uppstå.

Det finns inte någon offentliggjord undersökning om hur ersättningsgrunderna har tillämpats i praktiken, men utifrån enskilda fall har man kunnat dra slutsatsen att tolkningen av ersättningsgrunderna i praktiken har varit relativt snäv och att syftet enligt regeringens proposition inte alltid har uppnåtts. Därför har Statskontoret i egenskap av första instans som tillämpar lagen redan försökt ändra sin tolkningspraxis så att det inte fattas beslut om avslag i strid mot lagens syfte.

Förmåner

De förmåner som beviljas med stöd av lagen om olycksfall i militärtjänst bestäms enligt lagen om olycksfallsförsäkring. Det enda undantaget från detta är den minimiårsarbetsinkomst som används som grund för olycksfallspension och familjepension, och som utgörs av den årsarbetsinkomst som avses i 28 § 6 mom. i lagen om olycksfallsförsäkring multiplicerad med två. År 2015 uppgår denna till 25 120 euro. År 2016 höjs minimiårsarbetsinkomsten enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar med cirka tio procent, och därtill kommer en eventuell indexhöjning. Mellan åren 1990 och 2014 har löntagarnas inkomstnivå mer än fördubblats mätt med inkomstnivåindex, varför minimiårsarbetsinkomsten enligt lagen om olycksfall i militärtjänst ligger efter den allmänna utvecklingen av lönenivån.

Förmåner enligt lagen om olycksfall i militärtjänst, och från början av 2016 enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, är ersättning för inkomstbortfall, ersättning för sjukvårdskostnader inklusive resekostnader, menersättning, mentillägg, klädtillägg, ersättning för extra kostnader för hemvård, ersättning för vissa föremål som varit i personligt bruk, ersättning för rehabilitering i anslutning till arbets- och förvärvsförmågan respektive arbets- och funktionsförmågan inklusive resekostnader samt familjepension och begravningshjälp.

Enligt huvudregeln i 8 § i lagen om olycksfall i militärtjänst betalas förmåner inte under tjänstgöringstiden, utan först när tjänstgöringstiden har upphört. Menersättning, som är en ersättning för allmänt men, samt nödvändig sjukvård till följd av olycksfall i militärtjänst eller tjänstgöringsrelaterad sjukdom kan även beviljas för tjänstgöringstiden, om staten inte är skyldig att betala dessa på någon annan grund.

Ersättningar som beviljas med stöd av lagen om olycksfall i militärtjänst beaktas på samma sätt som förmåner enligt lagen om olycksfallsförsäkring då ersättning som föreskrivs i någon

annan lag bestäms. Ersättningarna är därmed primära i förhållande till ersättningar enligt annan förmånslagstiftning. Ett undantag är ersättningar enligt trafikförsäkringslagen som betalas med stöd av trafikförsäkringen för det fordon som innehas eller framförs av motorfordonets ägare eller förare, eftersom Statskontoret har regressrätt i detta fall.

Verkställighet och ändringssökande

Ärenden som gäller ersättningar enligt lagen om olycksfall i militärtjänst handläggs av Statskontoret. Vid verkställighet och ändringssökande tillämpas vad som föreskrivs i lagen om olycksfallsförsäkring, i yrkessjukdomslagen, i lagen om rehabilitering som ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring (625/1991) och i lagen om besvärnämnden för olycksfallsärenden (1316/2010).

2.2 Militär krishantering och förhållanden som då råder

Verksamhet enligt lagen om militär krishantering

Deltagande i internationell krishantering utgör en del av Finlands aktiva utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Om deltagande i och beredskap inför militär krishantering föreskrivs i lagen om militär krishantering. Beslut om deltagande fattas av republikens president på grundval av statsrådets förslag. Efter den lagändring som trädde i kraft den 1 juni 2015 kan utöver egentlig internationell militär krishantering även annan internationell krishantering komma i fråga när en militärperson sänds på militära uppdrag. Finland deltar i krishanteringsoperationer som leds av FN, EU och Nato. Dessutom deltar Finland efter prövning i militära krishanteringsoperationer som genomförs av olika grupper av länder.

Förhållanden och risker under militär krishantering

Den internationella krishanteringsverksamheten har under de senaste tjugo åren ökat ytterligare och blivit mer krävande till sin karaktär. Karakteristiskt för den internationella militära krishanteringsverksamheten i dess nuvarande form är att man i tid försöker ingripa i kriser som håller på att försvåras och förhindra att kriserna förvärras samt att man försöker lösa kriserna så effektivt som möjligt och som sista utväg även tillgripa maktmedel. Detta förutsätter en förmåga att utföra krävande uppdrag även under svåra förhållanden.

De internationella militära krishanteringsuppdragens karaktär varierar nuförtiden kraftigt. Jämfört med tidigare har framför allt de traditionella observations- och rapporteringsuppdragens antal proportionellt sett minskat. Däremot har man allt oftare börjat utföra krävande militära krishanteringsuppdrag i syfte att lösa kriser och förhindra att de utvidgas. Därför är antalet operationer som utförs under svåra och riskabla förhållanden, och som vid behov även omfattar tvång, stort.

Tidigare kunde man utifrån de uppdrag och befogenheter att använda maktmedel som operationerna omfattade tydligare skilja mellan så kallade traditionella fredsbevarande uppdrag och mer krävande uppdrag som avviker från dessa. Traditionella fredsbevarande uppdrag, framför allt sådana som omfattar observation och rapportering, förekommer fortfarande och kommer att behövas även i framtiden. En betydande del av de fredsbevarande uppdrag och militära krishanteringsuppdrag som utförs av olika organisationer kräver i dag ändå en förmåga att agera för att trygga uppdragets mål, vid behov även mot någon av de inblandades vilja. I de flesta krishanteringsuppdragen under senare tid har man åtminstone förberett sig på möjligheten att som sista utväg även använda tvång för att genomföra operationens mål och det uppdrag som styrkorna getts.

Det instabila säkerhetsläget i de områden där operationerna utförs innebär ett kontinuerligt militärt hot, som bland annat är förenat med sprängämnen, ammunition, våld, terrorism, brottslighet samt risker i anslutning till den militära utbildningen. Den viktigaste förändring som skett i fråga om de förhållanden som råder under operationerna är att de som tjänstgör i krishanteringsoperationer även då de har en neutral ställning utgör objekt mot vilka vapens och explosioners verkan kan riktas. De parter som berörs av en operation har förmåga och vilja att mot dem som tjänstgör inom operationen rikta en verkan som kan leda till att många och omfattande skador uppstår samtidigt.

Det finns risk för krigsskador eller därmed jämförbara skador, till exempel splitter-, skjut-, buller-, tryck-, och brännskador samt skador som orsakas av kemiska eller biologiska stridsmedel. Den livsfara som skadorna medför kan minskas med hjälp av skyddsutrustning och utbildning. Skyddsutrustning och annan utrustning, såsom utrustning som behövs för uppdraget och personlig utrustning samt vapen-, kommunikations- och ledningsutrustning, kan väga 46 kg per person. Under patrulleringsuppdrag kan en person bli tvungen att bära utrustningen i upp till 7—12 timmar utan avbrott, i 10—16 dygn i sträck. I genomsnitt varar tjänstgöring i ett krishanteringsuppdrag i sex till tolv månader, under de allra mest krävande förhållandena i endast tre till fyra månader. Felaktig eller ovarsam hantering av sprängämnen, explosiv utrustning eller annat farligt material som är i eget bruk eller funktionsstörningar hos dessa kan leda till allvarliga skador och i värsta fall till döden. Hetta, bristfällig brandsäkerhet och ovarsam hantering av eld ökar antalet eldsvådor och därmed även risken för brännskador.

Nivån på hälso- och sjukvårdssystemen i operationsområdena är mycket varierande. Framför allt i det skede när en operation inleds kan stödsystemet i operationsområdet eller hos den som verkställer operationen vara av dålig kvalitet eller till och med saknas helt. Om operationen inte har tillgång till en egen behandlingsplats är möjligheterna att sköta patienter som behöver brådskande akutvård ofta dåliga. Sjukhusen i operationsområdet uppfyller inte nödvändigtvis kriterierna för stödsjukhus. Att evakuera en patient är problematiskt på grund av de besvärliga transportförbindelserna och de stora avstånden. Vid operationer som pågått länge och som stabiliserats motsvarar hälso- och sjukvårdssystemet däremot i bästa fall det finländska systemet.

I områdena kan det förekomma tropiska sjukdomar som smittar lätt. De sprider sig snabbt inom militära styrkor och kan bryta ut flera månader, till och med år, efter att någon återvänt från en operation. Risken att insjukna i smittsamma sjukdomar är mycket stor om det inte har vidtagits ändamålsenliga förebyggande åtgärder. Om rapporteringssystem saknas finns det inte nödvändigtvis några detaljerade uppgifter om förekomsten av enskilda sjukdomar.

Hygiennivån i operationsområdena är vanligen anmärkningsvärt låg. Förorenat vatten och icke fungerande avloppsvattens- och avfallshantering är vanligt, varför kvaliteten på de lokala livsmedlen är låg. I dessa fall är framför allt infektioner i tarmsystemet vanliga. Utöver vanliga diarrésjukdomar kan även hepatit A och E, kolera och tyfus förekomma.

Operationsområdena kan vara malariaområden, och obehandlad malaria kan leda till döden. En stor del av den personal som deltar i operationer tjänstgör i krisområden som kräver förebyggande medicinering av malaria. Andra sjukdomar som sprids av insekter kan vara gula febern, leishmaniasis och denguefeber. Tsetseflugan sprider den afrikanska sömnjukan. I anslutning till naturliga vattendrag finns det risk för masksjukdomen schistosomiasis och olika bakteriesjukdomar, exempelvis leptospiros. Sjukdomar som smittar via luftvägarna är förutom vanliga infektioner även tuberkulos, hjärnhinneinflammation, mässling och lungpest. Risken för sexuellt överförbara sjukdomar och sjukdomar som överförs via blodet, såsom HIV, kan vara stor i operationsområdena. Risken för ebola och Marburg, två farliga typer av blödarfeber, är vanligen liten.

Även värmebelastning utgör en stor hälsorisk. När kroppen utsätts för höga temperaturer och en hög fuktighetsprocent belastas dess system för värme- och vätskebalansreglering. Anpassningen till mycket varma förhållanden utgör ett kritiskt skede, för en frisk människa tar det cirka två veckor att anpassa sig till dessa förhållanden. Värmeslag är en livshotande sjukdom som kan utvecklas under militärt arbete trots att den fysiska konditionen är utmärkt. Situationer som är förenade med risker är fysisk belastning, långvarig vistelse i ett hett fordon och arbete i skyddsutrustning. Fortlöpande svettning samt fuktiga och dammiga förhållanden, såsom mögel och smog samt lokala avfalls- och jordbruksföroreningar, gör att en person blir betydligt mer mottaglig för hudsjukdomar och infektioner i luftvägarna. Även sandstoft kan orsaka sjukdomar i luftvägarna.

Lokala vilda djur och husdjur som förekommer i operationsområdena kan bära och sprida allvarliga sjukdomar, t.ex. rabies, lassafeber och mjältbrand. Vissa ormar är giftiga och förekommer i olika miljöer, bl.a. träd och gräsmarker. Det finns inte motgift mot alla ormgifter, och ett ormbett eller misstanke om bitt kräver uppföljning och observation i ett stödsjukhus. Det kan förekomma rikligt med insekter som sticker eller biter.

En individ kan när som helst råka ut för en stressreaktion eller ett stressyndrom. Belastningsfaktorer är bland annat fysiska förhållanden, operationens längd och bindande karaktär, den lokala befolkningens inställning samt faktorer som utgör ett hot mot individens eget liv eller hälsa, såsom upprepade magsjukdomar, en kontinuerlig risk för att insjukna i en allvarlig sjukdom, möten med den lokala fattigdomen, kontinuerlig hetta, fukt och förhållanden som är svåra för en västerlänning, språkproblem, risken för självmordsbombare, försåtminering samt ammunition och minor som inte detonerat, lynchningar, avrättningar och förekomsten av barnsoldater samt situationer där personen själv blir tvungen att ta till vapen eller till och med döda en annan människa. Till det militära arbetets karaktär hör att inte tala om eller att förringa de problem som stress eller anpassning medför. Under tjänstgöringstiden har en individ få möjligheter att få utlopp för stressen. Trots den täta samvaron kan en individ stå ensam med sina problem eller hamna utanför gruppen. Symptom på stress som orsakats av traumatiska upplevelser eller av tjänstgöringen i sig kan uppträda först flera år efter händelsen.

Under en operation är inkvarteringen för personalen i regel gemensam och kan beskrivas som tillfälliga inkvarteringslösningar. I en inkvarteringscontainer på 14 kvadratmeter bor vanligen två till sex personer. WC- och duschutrymmen är gemensamma och finns i en separat byggnad eller tillfällig container. Vattnet måste vanligen ransoneras. Avloppssystem och WC-utrymmen motsvarar inte de renlighets- och hygiennormer som normalt råder i Finland.

Trafikförhållandena i operationsområdet kan vara mycket farliga, och trafiken kan utgöra en av de största olycksriskerna. Trafikregler saknas eller efterföljs inte. Vägar som saknar beläggning kan under torrperioden vara mycket dammiga. Under regnperioden kan sandytan bli farligt hal och vägkanterna mycket mjuka. Djupa gropar eller sprickor i vägen kan orsaka rygg- eller nackskador. Lokalbefolkningen kör ofta för fort i förhållande till situationen och omkörningskulturen kan vara ytterst riskfylld. Även trafiken på lägerområdet kan utgöra en säkerhetsrisk. Dålig belysning, smala vägar, bristfällig skyltning samt kläder och utrustning som lämpar sig för uppdraget men som är dåliga med tanke på trafiksäkerheten ökar risken för olyckor.

De som tjänstgör i ett krishanteringsuppdrag fördriver sin fritid huvudsakligen med fysisk verksamhet, exempelvis joggning eller träning i en träningslokal. Träningslokalernas utrustning och skick varierar stort, och underhållet av maskinerna motsvarar inte alltid den nivå som krävs för att säkerheten ska vara tryggad.

Krishanteringspersonalens egna och Finlands nationella möjligheter att påverka de förhållanden och risker som råder under operationen är begränsade. De stödtjänster som erbjuds av den som verkställer operationen och de förhållanden som råder i operationsområdet påverkar i hög grad även de risker och de förhållanden som den finländska personalen utsätts för.

Lagstadgat skydd

Enligt 20 § i lagen om militär krishantering finns det i lagen om olycksfall i militärtjänst bestämmelser om ersättning för olycksfall i militärtjänst eller för tjänstgöringsrelaterad sjukdom till den som hör till krishanteringspersonalen eller som får utbildning som avses i nämnda lag. Det lagstadgade skyddet motsvarar därför till sitt innehåll det som anges ovan i punkt 2.1. Tjänstgöringsförhållandena under militära krishanteringssupdrag avviker dock avsevärt från förhållandena under exempelvis beväringstjänsten.

Avtalsbaserat skydd

Delvis på grund av de förhållanden som beskrivs ovan och som väsentligt ökar riskerna har ett avtalsbaserat tilläggsskydd ordnats för dem som deltar i militär krishantering. Statskontoret och försvarsministeriet har avtalat om en förmån som motsvarar en gruppolycksfallsförsäkring, till vilken det från början av maj 2014 som en ny förmån dessutom har fogats psykosocialt stöd. De avtalsenliga ersättningslagen för tilläggsskyddet är menersättning och dödsfallsersättning. För barn under 18 år betalas ett barntillägg. Därtill betalas ersättning för kostnader för psykiskt och psykosocialt stöd och psykisk och psykosocial vård samt för skäliga resekostnader i anslutning till vården.

Menersättning betalas för bestående men till följd av olycksfall och uppgår till högst 210 000 euro. Ersättningens storlek beror på invaliditetsklassen, som fastställs enligt den invaliditetsklassificering som tillämpas i olycksfallsförsäkringen och som har fastställts av social- och hälsovårdsministeriet.

Ersättningsbeloppet vid dödsfall är 200 000 euro och betalas till en av den försäkrade förordnad förmånstagare. Dödsfallsersättning betalas om den försäkrade dör av skador som orsakats av ett olycksfall inom tre år från det att olyckan inträffade. Till dödsfallsersättningen tillkommer ett barntillägg på 40 000 euro för varje barn under 18 år som förmånslåtaren lämnat efter sig.

2.3 Olycksfallsskydd vid civil krishantering

Med civil krishantering avses i allmänhet en utveckling av polisväsendet, de rättsliga myndigheterna och åklagarväsendet, gränssäkerheten, tullförvaltningen, fängvårdssektorn och den övriga förvaltningen eller en omfattande reform av mållandets säkerhetssektor. Genom åtgärderna strävar man efter att stabilisera de konfliktområden som finns i världen. Verksamheten omfattar allt från observations- och utbildningsuppgifter till ersättande av olika myndighetsfunktioner, såsom polisens och rättsväsendets uppgifter. För Finlands del är EU den viktigaste internationella aktören när det gäller krishantering. Krishantering ingår i den europeiska säkerhets- och försvarspolitik och utgör en del av unionens yttre förbindelser. Därtill deltar finländska experter i krishanteringsoperationer som genomförs av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), FN och Nato. I Finland ansvarar utrikesministeriet för den politiska styrningen av civil krishantering och beslutar om finländska experters deltagande i olika operationer.

Inrikesministeriet ansvarar för att upprätthålla, utveckla och samordna den nationella beredskapen för civil krishantering. För den operativa utvecklingen av den nationella beredskapen

ansvarar Krishanteringscentret (CMC Finland), som verkar i anslutning till Räddningsinstitutet. Krishanteringscentret omfattas av inrikesministeriets resultatstyrning.

Om deltagande i civil krishantering föreskrivs i lagen om civilpersonals deltagande i krishantering (1287/2004). Förutom egentlig krishantering gäller lagen även humanitärt bistånd enligt 38 § i räddningslagen (379/2011), med vilket avses att vid räddningsinsatser lämna bistånd till utlandet på begäran av Europeiska unionen, en annan stat eller en internationell organisation.

Personer som deltar i krishantering står i anställningsförhållande för viss tid till staten, som företräds av Räddningsinstitutet, det vill säga i praktiken av Krishanteringscentret. Tjänstgöring i krishantering varar vanligen i ett till tre år. En person som deltar i civil krishantering omfattas av samma skydd för olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar som alla arbetstagare och tjänstemän som är anställda av staten. De omfattas med andra ord av lagen om olycksfallsförsäkring och från början av 2016 av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Skyddet för en person som deltar i civil krishantering är alltså mer begränsat än skyddet för en person som deltar i militär krishantering, eftersom den som deltar i civil krishantering inte omfattas av det skydd enligt lagen om olycksfall i militärtjänst och enligt avtalet om tilläggs-skydd som beskrivs ovan. En person som deltar i ett uppdrag inom civil krishantering omfattas även av den försäkring för utsända arbetstagare som staten har tecknat. Skyddet enligt den försäkringen är dock betydligt svagare än det skydd som militärpersoner omfattas av enligt lagen om olycksfall i militärtjänst och tilläggs-skyddsavtalet. Försäkringen ersätter sjukvårdskostnader till deras fulla belopp, men exempelvis inte inkomstbortfall.

Civila krishanteringssuppdrag inklusive internationell räddningsverksamhet kan se ut på många olika sätt och de utförs i varierande miljöer och förhållanden. En krishanteringsoperation genomförs ofta samtidigt som militär krishantering, varvid verksamhetsmiljön, förhållandena och de risker som dessa medför är desamma som under militär krishantering, vilka beskrivs ovan i punkt 2.2. Även i övrigt avviker förhållandena i samband med krishanteringssuppdrag och lämnande av bistånd vid räddningsinsatser oftast från förhållandena i det vanliga arbetslivet, och de innebär en ökad risk för att skadas genom olycksfall eller för att insjukna på grund av faktorer som beror på förhållandena och som ökar mottagligheten. På grund av dessa orsaker vore det motiverat att förenhetliga skyddet för personer som deltar i civila krishanteringssuppdrag med skyddet för personer som deltar i militära krishanteringssuppdrag.

2.4 Deltagande i verksamhet som bedrivs av Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrå

Förutom i civil krishantering deltar gränsbevakarna även i verksamhet som bedrivs av Europeiska byrån för förvaltningen av det operativa samarbetet vid Europeiska unionens medlemsstaters yttre gränser (Frontex) i egenskap av nationella experter, som medlemmar i en europeisk gränskontrollenhet eller i övrigt som gränsbevakare som sänts ut för att stå till byråns förfogande. Under dessa uppdrag är gränsbevakarna fortfarande anställda av gränsbevakningsväsendet, och deras lagstadgade olycksfallsskydd motsvarar skyddet för personer som deltar i civil krishantering. Deras arbetsförhållanden motsvarar förhållandena under egentlig krishantering, varför även riskerna i anslutning till tjänstgöringen motsvarar dem som beskrivs ovan.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Lagstiftningen om olycksfall i militärtjänst — struktur och mål

I propositionen föreslås att lagen om olycksfall i militärtjänst upphävs och att det i stället stiftas två nya lagar, av vilka den ena gäller det traditionella tillämpningsområdet för lagen om olycksfall i militärtjänst, det vill säga tjänstgöring i hemlandet, medan den andra gäller både

militär och civil krishanteringstjänst i utlandet samt deltagande i verksamhet som bedrivs av Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrå.

Syftet med lagreformen är att uppdatera lagstiftningen om olycksfall i militärtjänst och att garantera att personer som gör vapentjänst, vapenfri tjänst och civiltjänst samt personer som deltar i krishanteringsuppdrag omfattas av ett skydd på en korrekt nivå i händelse av olycksfall och sjukdomar som orsakas av tjänstgöringen. Syftet är att precisera definitionen av skadefall som ersätts så att skador och sjukdomar som orsakats av tjänstgöringen samt ett förvärrande av redan befintliga sjukdomar eller skador till följd av tjänstgöringen ersätts i tillräcklig omfattning.

3.2 Lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom

Det föreslås att lagen om olycksfall i militärtjänst upphävs genom en ny lag om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Den nya lagen tillämpas på beväringar, personer som deltar i repetitionsövningar, civiltjänstepliktiga, kvinnor som gör frivillig militärtjänst, kadetter, grundkursstuderande vid Gräns- och sjöbevakningsskolan samt personer som deltar i vissa aktiviteter som föreskrivs i lagen om frivilligt försvar. I detta avseende motsvarar personkretsen för lagen personkretsen för den gällande lagen, förutom att personer som deltar i militär krishantering inte längre omfattas av lagen medan studerande vid Gräns- och sjöbevakningsskolan däremot har inbegripits i lagens tillämpningsområde.

Lagens materiella tillämpningsområde förblir i huvudsak oförändrat. All verksamhet som hör till tjänstgöringen omfattas fortfarande av det skydd som lagen ger. När det gäller fritid som ingår i tjänstgöringstiden ersätts inte längre annan misshandel än sådan som är kopplad till tjänstgöringen.

Skadefall som ersätts med stöd av lagen är fortfarande olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Kriterierna för när ett skadefall ersätts preciseras och utvidgas. Avsikten är att förhållandena under tjänstgöringstiden ska beaktas bättre än i dag vid ersättningsprövningen av en skada eller sjukdom. Faktorer som ökar risken för skador eller sjukdomar bör beaktas då man bedömer orsakssambandet mellan en skada eller sjukdom och tjänstgöringen.

Framför allt under väpnad tjänstgöring råder förhållanden som kan öka risken för olycksfall och sjukdomar. Beväringarnas säkerhet under tjänstgöringstiden är en del av försvarsmaktens säkerhetsverksamhet. Målet är alltid att förhindra skador i förväg. Även om arbetarskyddslagen (562/2007) inte tillämpas på militär övning och utbildning, tillämpas allmänna arbetssäkerhetsbestämmelser inom försvarsmakten och vid den militära utbildningen dessutom försvarsmaktens egna säkerhetsföreskrifter. Trots detta finns det faktorer i anslutning till militär övning som avviker från förhållandena i det vanliga arbetslivet. Exempelvis kan fysisk aktivitet och ansträngning, vakande och andra faktorer i anslutning till fältförhållandena öka risken för skador. Risken för att en beväring ska skadas eller insjukna ökar på grund av skyldigheten att utan dröjsmål följa den militära förmannens order och direktiv under mycket riskfyllda och varierande förhållanden. Av en beväring förutsätts under militära övningar och stridsövningar prestationer som kräver fysisk snabbhet och plötslig styrka dygnet runt under oförutsägbara naturförhållanden och med en stridsutrustning som väger cirka 30 kg. En stark tjänstgöringsmotivation kan å sin sida medföra ett tryck på att testa sina gränser när uppgifterna utförs, vilket kan öka risken för skador vid fysiska prestationer. Tjänstgöringsförhållandena under exempelvis terrängövningar kan bidra till att en person väntar med att söka vård för mindre allvarliga skador.

Ett lyte, en skada eller en sjukdom som en person haft redan före tjänstgöringen och som förvärras på grund av ett olycksfall eller på annat sätt till följd av tjänstgöringen ersätts enligt mindre strikta kriterier än ett motsvarande förvärrande som orsakas av ett olycksfall i arbetet. Till lagen fogas även en specialbestämmelse om ersättning för psykisk chockreaktion till följd av ett olycksfall i militärtjänst.

Ersättning som betalas till följd av olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom bestäms huvudsakligen enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. I sak sker det inte några ändringar till denna del. Miniminivån för långvarigt inkomstbortfall höjs betydligt från nuvarande nivå, så att den bättre motsvarar inkomstnivåns utveckling och den genomsnittliga inkomstnivån.

Verkställigheten regleras i huvudsak på motsvarande sätt som i dag enligt bestämmelserna om lagstadgad arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring. Lagen innehåller dock egna bestämmelser om anmälan om skadefall. Ändringsökande, omprövning, undanröjande av ett beslut och återkrav omfattas av bestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar.

3.3 Lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag

I propositionen föreslås att en ny lag stiftas om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag. Olycksfallsskyddet för krishanteringspersonal förenhetligas och lagen tillämpas på både militär och civil krishantering samt på lämnande av humanitärt bistånd till utlandet enligt räddningslagen. Därtill tillämpas lagen på innehavare av militär tjänst vid gränsbevakningsväsendet, vilka tjänstgör under förhållanden som motsvarar krishantering och deltar i verksamhet som bedrivs av Europeiska byrån för förvaltningen av det operativa samarbetet vid Europeiska unionens medlemsstaters yttre gränser i egenskap av nationella experter, som medlemmar i en europeisk gränskontrollenhet eller i övrigt som gränsbevakare som sänts för att stå till byråns förfogande.

Skyddet i anslutning till krishanteringsuppdrag behandlas i en separat lag för att skapa större klarhet i fråga om tillämpningsområdet. Personer som deltar i krishanteringsuppdrag är anställda av staten, som därmed är arbetsgivare. Detsamma gäller personer som deltar i verksamhet inom Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrå. Förhållandena under krishantering skiljer sig från förhållandena under militärtjänst i hemlandet, och även de förmåner som föreslås skiljer sig delvis från förmånerna i den föreslagna lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Det föreslås att lagen ska inbegripa de avtalsbaserade förmåner som för närvarande fastställs genom ett avtal mellan Statskontoret och försvarsmakten.

Den föreslagna lagen omfattar hela den tid som anställningsförhållandet varar utan begränsningar. Därmed omfattas även den tid när en person är ledig från tjänstgöringen av skyddet. Även den utbildning som föregår deltagande i egentlig krishantering omfattas av skyddet.

Skadefall som ersätts med stöd av lagen är olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Kriterierna för när ett skadefall ersätts preciseras och utvidgas i enlighet med vad som föreslås i lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Förhållandena under tjänstgöringstiden beaktas bättre än i dag vid ersättningsprövningen av en skada eller sjukdom. De särskilda faktorer som ökar risken för skador eller sjukdomar i anslutning till krishanteringsoperationer bör beaktas då man bedömer orsakssambandet mellan en skada eller sjukdom och tjänstgöringen. Ett lyte, en skada eller en sjukdom som en person haft redan före tjänstgöringen och som förvärras på grund av ett olycksfall eller på annat sätt till följd av

tjänstgöringen ersätts enligt mindre strikta kriterier än ett motsvarande förvärrande som orsakas av ett olycksfall i arbetet. Till lagen fogas även en specialbestämmelse om ersättning för psykisk chockreaktion som tjänstgöringsrelaterad sjukdom eller till följd av ett olycksfall i militärtjänst.

Ersättning som betalas till följd av olycksfall eller tjänstgöringsrelaterad sjukdom bestäms även med stöd av denna lag huvudsakligen enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Det föreslås att fastställandet av ersättning för kortvarigt inkomstbortfall ändras så att ersättningen motsvarar det faktiska inkomstbortfall som orsakas av ett skadefall under ett anställningsförhållande. Minimnivån för långvarigt inkomstbortfall höjs från nuvarande nivå, så att den bättre motsvarar inkomstnivåns utveckling och den genomsnittliga inkomstnivån. Lagen föreslås innehålla bestämmelser om särskilda tilläggsersättningar i händelse av dödsfall och bestående invaliditet samt bestämmelser om möjligheten att få psykiskt stöd efter att man återvänt hem från ett krishanteringsuppdrag. För personer som deltar i civil krishantering innebär detta tilläggskydd en ny förmån.

Verkställigheten regleras i huvudsak som i dag enligt bestämmelserna om lagstadgad arbetso-lycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring. Lagen innehåller dock egna bestämmelser om anmälan av skadefall. Ändringssökande, omprövning, undanröjande av ett beslut och återkrav omfattas av bestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

De föreslagna lagarna får konsekvenser för statsfinanserna. Alla personer som omfattas av de föreslagna lagarnas tillämpningsområden är även med stöd av den gällande lagen berättigade till ersättning ur statliga medel för olycksfall, yrkessjukdomar och tjänstgöringsrelaterade sjukdomar. Ersättningsutgifterna täcks med det förslagsanslagsmoment i statsbudgeten som gäller skadestånd. De nya lagarnas kostnadseffekter beror på den utvidgning av de skadefall som ersätts och den höjning av ersättningsnivån som föreslås i lagarna. Den ökning av ersättningsutgifterna som anges nedan har bedömts utgående från nuvarande statistik.

Med stöd av den gällande lagen om olycksfall i militärtjänst har sammanlagt 8 069 skadefall som inträffade åren 2010—2014 ersatts. Av dessa var 2 070 tjänstgöringsrelaterade sjukdomar och resten olycksfall. Av skadefallen står beväringarna för 85,6 %, deltagare i militär krishantering för 6,4 %, deltagare i repetitionsövningar för 3,2 %, kadetter för 0,9 % och civiltjänstgörare för 0,9 %.

Ersättningar enligt lagen om olycksfall i militärtjänst uppgick under betalningsåren 2010—2014 sammanlagt till i genomsnitt 5 342 667 euro per år. I pensioner betalades i genomsnitt 1 467 313 euro per år, i dagpenning 1 258 718 euro per år, i sjukvårdskostnader 1 092 071 euro per år och i yrkesinriktad rehabilitering 507 281 euro per år.

Lag om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom

År 2010—2014 betalades sammanlagt 1 185 000 euro per år i olycksfallspension enligt lagen om olycksfall i militärtjänst, krishanteringspersonalen inte medräknad. Man räknar med att ungefär en fjärdedel av dem som får olycksfallspension årligen får pension som grundar sig på minimiårsarbetsinkomsten, sammanlagt 110 personer. Den genomsnittliga pensionsperioden är tre månader. Højningen av minimiårsarbetsinkomsten inklusive familjepensionen innebär en årlig ökning av ersättningsutgifterna med cirka 349 000 euro. Beaktandet av de särskilda förhållandena och de mindre strikta ersättningsvillkoren i anslutning till förvärrande av sjuk-

RP 225/2016 rd

dom eller skada beräknas öka ersättningsutgifterna med cirka 150 000 euro. Sammanlagt beräknas ersättningskostnaderna öka med cirka 499 000 euro per år till följd av denna lag.

Lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag

Det finns ingen exakt statistik över olycksfall som inträffar under civil krishantering, men personer som deltar i civil krishantering har drabbats av mycket få skador som ersatts som olycksfall i arbetet, årligen uppskattningsvis endast ett till tre olycksfall. De skador som uppkommit har inte heller varit allvarliga. I följande bedömningar av de kostnadseffekter som den nya lagen om krishantering får har man beaktat att ersättningarna har utvidgats till att omfatta personer som deltar i civil krishantering.

Statskontoret har sedan augusti 2007 handlagt ersättningsärenden som rör de förmåner, motsvarande en gruppolycksfallsförsäkring, som erbjuds personal inom militära krishanteringsuppdrag genom ett avtal mellan försvarsmakten och Statskontoret. De förmåner som Statskontoret betalat utifrån detta så kallade tilläggsskyddsavtal och de förvaltningskostnader som detta orsakar Statskontoret täcks för närvarande av de underhållsanslag som reserverats för krishanteringsstyrkor.

I tilläggsersättning för bestående men enligt tilläggsskyddsavtalet har det för skador som inträffat åren 2009—2013 betalats i genomsnitt 66 100 euro och i dödsfallsersättning i genomsnitt 66 000 euro per år. Till följd av höjningen av ersättningsbeloppen och utvidgningen av ersättningsområdet kan kostnaderna för tilläggsskyddet förväntas uppgå till cirka 80 000 euro per år för respektive ersättningsslag. Detta innebär en ökning av de nuvarande ersättningsutgifterna med sammanlagt cirka 28 000 euro per år.

Under det nuvarande tilläggsskyddsavtalets giltighetstid har endast ungefär tio personer ansökt om psykiskt stöd eller psykisk vård enligt avtalet. Man kan vänta sig att detta antal ökar något. Enligt uppskattning kommer högst 40 personer att behöva stöd eller vård årligen. Med vårdperioder omfattande tio behandlingar skulle den årliga kostnaden för psykiskt stöd eller psykisk vård vara 60 000 euro.

I dagpenning till personer som deltar i militär krishantering har det betalats i genomsnitt 91 500 euro per år. Enligt förslaget ska dagpenning betalas till slutet av den ursprungliga tjänstgöringstiden till ett belopp som motsvarar den faktiska förlorade arbetsinkomsten. Enligt uppskattning kommer det ersättningsbelopp som betalas i form av dagpenning att mer än fördubblas i och med ändringen, vilket innebär en merkostnad på 108 000 euro per år. Eftersom de personer som deltar i krishanteringen vanligen har haft annat arbete innan tjänstgöringen inleds, berör höjningen av minimiårsarbetsinkomsten endast ett fåtal personer. Kostnadseffekten skulle vara högst 40 000 euro per år.

Beaktandet av de särskilda förhållandena och de mindre strikta ersättningsvillkoren i anslutning till förvärrande av sjukdom eller skada beräknas öka ersättningsutgifterna med cirka 65 000 euro.

Betalningen av förmåner enligt lagen om krishantering beräknas öka ersättningsutgifterna med sammanlagt 301 000 euro per år.

Investeringsutgifter

Enligt Statskontorets uppskattning medför de ändringar i informationssystemen som lagstiftningsändringarna kräver en engångsinvestering på sammanlagt 350 000 euro. Av detta uppgår

andelen för olycksfall i militärtjänst till 150 000 euro medan krishanteringens andel är 200 000 euro.

4.2 Konsekvenser för de försäkrades ställning och för myndigheterna

De föreslagna lagarna påverkar skyddet för alla personer som omfattas av den gällande lagen om olycksfall i militärtjänst i och med att skyddet utvidgas på det sätt som anges i de viktigaste förslagen. Den största ändringen gäller skyddet för personer som deltar i civil krishantering och i verksamhet som bedrivs av Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrå, eftersom detta skydd utvidgas väsentligt jämfört med i dag. Med stöd av den nya lagen likställs personer som deltar i militär krishantering och personer som deltar i civil krishantering med varandra.

Statskontoret fortsätter att handha genomförandet av de föreslagna lagarna. Förslagen får inga omfattande konsekvenser för Statskontoret.

5 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet. Beredningen har gjorts i omfattande samarbete med intressentgrupper framför allt inom den delegation för olycksfall i militärtjänst som har inrättats av Statskontoret, i vilken försvarsministeriet, försvarsmaktens huvudstab, social- och hälsovårdsministeriet, inrikesministeriet, utrikesministeriet och Statskontoret har varit representerade. Redan före beredningen av regeringens proposition gav delegationen ett förslag till de områden som är i störst behov av utveckling i samband med en reform av lagstiftningen om olycksfall i militärtjänst. Många av dessa områden har man fått kännedom om framför allt via de aktörer som representerar de försäkrade och de skadade. I det av försvarsministeriet utarbetade programmet för veteraner som deltagit i krishantering har en utveckling av lagstiftningen om olycksfall i militärtjänst ställts som mål för åren 2013—2015.

I juni 2015 ordnades ett diskussionsmöte om utkastet till regeringsproposition. Till mötet inbjöds följande aktörer, som också gavs möjlighet att lämna ett skriftligt yttrande om utkastet till lagförslag: justitieministeriet, försvarsministeriet, inrikesministeriet, utrikesministeriet, finansministeriet, försvarsmaktens huvudstab, Krishanteringscentret, statskontoret, Finlands Fredsbevararförbund rf, Beväringsförbundet rf, Invalidiserade under värnplikten rf, Invalidförbundet rf, Vaikeasti Korvattavat ry, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf, Pelastusalan Toimihenkilöliitto PTL ry, Befälsförbundet rf, Finlands Brandmäns Förbund SPAL, Finlands Polisorganisationers förbund rf, Upseeriliitto ry, Underofficersförbundet rf, Försvarsutbildningsföreningen MPK, Psykiatriska konsultationspolikliniken vid HNS, högsta domstolen, försäkringsdomstolen och besvärnämnden för olycksfallsärenden.

Nio remissyttranden lämnades in. Ett sammandrag har gjorts av remissyttrandena och samrådsmötet. Enligt de ståndpunkter som framkom under samrådsmötet och i remissyttrandena är lagreformen generellt sett nödvändig och innehållet har rätt fokus. Remissinstanserna stödde ett förtydligande av lagstiftningen i enlighet med förslagen. Många remissinstanser ansåg att de föreslagna ändringarna av innehållet väl motsvarar behovet av att beakta de särskilda förhållanden som råder under tjänstgöringstiden. I vissa remissyttranden efterlystes ännu mer långtgående ändringar av bestämmelserna för att göra ersättningsvillkoren mindre strikta och förbättra ersättningarna. Befälsförbundet rf föreslog i sitt remissyttrande att skyddet för olycksfall i militärtjänst delvis bör utvidgas till att även omfatta yrkesmilitärer som är verkamma i hemlandet, vilka nu omfattas av skyddet för olycksfall i arbetet. Upseeriliitto ry framförde samma ståndpunkt under samrådsmötet. Social- och hälsovårdsministeriet har inte ansett att en sådan utvidgning är motiverad, eftersom skyddet för olycksfall i arbetet och yrkessjuk-

domar inte innehåller några specialbestämmelser för någon särskild yrkesgrupp när det gäller personer i anställnings- eller tjänsteförhållande. Riskfaktorerna inom olika branscher varierar till typ och storlek, och att ta en särskild bransch faktor i beaktande på något särskilt sätt skulle leda till en detaljerad reglering som skulle vara synnerligen svårhanterlig, och för detta finns det inte någon relevant motivering.

Den lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag som föreslås med stöd av inrikesministeriets utlåtande justerades så att den även omfattar innehavare av militär tjänst vid gränsbevakningsväsendet som deltar i verksamhet inom Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrå.

6 Samband med andra propositioner

Propositionen har ett omedelbart samband med regeringens proposition om ändring av lagen om försvarsmakten, territorialövervakningslagen och värnpliktslagen (RP 94/2016 rd) som för närvarande behandlas i riksdagen. I den föreslås att den lag om ersättning för olycksfall och sjukdom i samband med tjänstgöring i krishanteringsuppdrag som föreslås i denna proposition ska tillämpas på den personal som deltar i lämnandet av internationellt bistånd och i annan internationell verksamhet. Hänvisningsbestämmelserna finns i 12 b § i lagförslag 1 och i 62 § 2 mom. i lagförslag 3.

Dessutom behandlar riksdagen för närvarande regeringens proposition om ändring av den lagstiftning inom inrikesministeriets förvaltningsområde som gäller lämnande och mottagande av internationellt bistånd (RP 107/2016 rd). I den konstateras att avsikten är den lag om ersättning för olycksfall och sjukdom i samband med tjänstgöring i krishanteringsuppdrag som föreslås i denna proposition också ska tillämpas på polismän som deltar i lämnande av internationellt bistånd och på gränsbevakningsmän som i en annan EU-medlemsstat lämnar gränssäkerhetsbistånd som bygger på solidaritetsklausulen. Detta kunde göras genom att till polislagen (872/2011) och gränsbevakningslagen (578/2005) fogas hänvisningsbestämmelser om att i ovannämnda situationer ska tillämpas den lag om ersättning för olycksfall och sjukdom i samband med tjänstgöring i krishanteringsuppdrag som föreslås i denna proposition.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Lag om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom

Det föreslås att samtliga bestämmelser i lagen om olycksfall i militärtjänst ändras och att en helt ny lag om olycksfall i militärtjänst därmed stiftas, varvid även namnet på lagen ändras.

1 kap. Tillämpningsområde

1 §. Personkrets. I paragrafen föreskrivs om personkretsen för lagen. Paragrafen preciseras jämfört med den gällande lagen så att bestämmelser om de persongrupper som omfattas av lagens tillämpningsområde fogas till lagen. Den personkrets som omfattas av den gällande lagen ska inte begränsas. Det föreslås att bestämmelser om skydd för personer som deltar i militär krishantering införs i en separat lag om krishantering.

Enligt 1 mom. 1 punkten i paragrafen ska lagen tillämpas på beväringar, dvs. personer som fullgör sin värnplikt enligt värnpliktslagen (1438/2007). Med stöd av denna punkt omfattar lagens tillämpningsområde även reservister som deltar i repetitionsövningar enligt värnpliktslagen och personer som deltar i uppbåd och besiktning av tjänstedugligheten eller i inträdesprov till en militärtjänst. Vidare gäller lagen med stöd av värnpliktslagen även personer i extra tjänstgöring och tjänstgöring vid mobilisering. Enligt 2 punkten i momentet ska lagen tillämpas på civiltjänstgörare, dvs. personer som fullgör civiltjänst enligt civiltjänstlagen (1446/2007). Det föreslås att 3 punkten i momentet gäller personer som fullgör militärtjänst enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995).

Enligt 4 punkten i momentet ska lagen tillämpas på personer som utbildas för en militär tjänst, då utbildningen ordnas av försvarsmakten och personerna i fråga inte samtidigt har en militär tjänst. Med sådana personer som utbildas för en militär tjänst avses för tillfället kadetter som avlägger kandidatexamen i krigsvetenskap vid Försvarshögskolan. Personer som avlägger magisterexamen i krigsvetenskap är däremot utnämnda till en tjänst inom försvarsmakten och omfattas således av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. I 5 punkten i momentet föreslås att lagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta också grundkursstuderande vid Gräns- och sjöbevakningsskolan. Utvidgningen är nödvändig, eftersom grundkursstuderandena vid Gräns- och sjöbevakningsskolan genom en ändring (1229/2013) i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) kom i en annan ställning, så att de från början av år 2014 inte längre är utnämnda till en tidsbunden gränsbevakartjänst under studietiden och således inte har rätt till det olycksfallsskydd som gäller för statstjänstemän. Det är motiverat att ersättningsskyddet enligt lagen om olycksfall i militärtjänst utvidgas till att omfatta personer som studerar vid Gräns- och sjöbevakningsskolan, eftersom de kan jämföras med sådana studerande som utbildas för en militär tjänst och som avses i 4 punkten. Olycksfallsskydd ska utsträckas i 5 § att gälla också i inträdesprov till de undervisningsanstalter som avses i 4 och 5 punkt.

Enligt 6 punkten i momentet ska lagen tillämpas på personer som deltar i sådan verksamhet som nämns i 35 § i lagen om frivilligt försvar (556/2007). Exempel på sådan verksamhet är försvarsmaktens frivilliga övningar, skjutningar som försvarsmakten övervakar, utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen samt deltagande i försvarsmaktens handräckningsuppgifter och beredskapsuppgifter.

I paragrafens 2 mom. bestäms att med tjänstgöring avses deltagande i sådan verksamhet som nämns i 1 mom. i denna lag.

2 kap. Skadefall som ersätts

2 §. Skadefall som ersätts. I paragrafen konstateras vilka skadefall som ska ersättas med stöd av denna lag, bland annat olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom.

3 §. Bedömning av medicinskt orsakssamband. Paragrafen föreslås innehålla bestämmelser om bedömning av medicinskt orsakssamband. Motsvarande bestämmelse finns i 16 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Med medicinskt orsakssamband avses orsaksförhållandet mellan skadefallet och dess följd. I fråga om både en skada eller en sjukdom som ersätts till följd av ett olycksfall och en tjänstgöringsrelaterad sjukdom är det medicinska orsakssambandet en nödvändig förutsättning för ersättning. Enligt paragrafen är ett krav för att ett orsaksförhållande ska berättiga till ersättning att det finns ett sannolikt medicinskt orsakssamband, om inte något annat föreskrivs i lagen.

Med sannolikt medicinskt orsakssamband avses att det med hänsyn till alla faktorer som inverkar på bedömningen kan anses mer sannolikt att skadan eller sjukdomen orsakats till följd av skadefallet än att orsaken skulle ha varit någon annan. Detta krav på ett sannolikt medicinskt orsakssamband motsvarar den nuvarande tolkningen. De omständigheter som talar för orsakssambandet ska väga tyngre än de som talar emot orsakssambandet. Enbart ett möjligt medicinskt förhållande mellan en yttre faktor och skadan eller sjukdomen är således inte en tillräcklig grund för ersättning, även om andra förklarande faktorer inte skulle ha utretts eller kunna påvisas. I många fall är en medicinsk utredning av sjukdomsorsaken inte möjlig, utan sjukdomen kan bero på flera olika faktorer vilkas andel av orsaken till sjukdomen inte kan påvisas vetenskapligt. Då gäller det att bedöma huruvida ett olycksfall eller tjänstgöringsförhållandena är en mer sannolik orsak till en viss skada eller sjukdom än andra möjliga orsaker. Om det i ljuset av medicinskt vetande är tillräckligt klart eller till och med säkert att skadan eller sjukdomen i fråga inte kan vara en följd av det anmälda skadefallet kan ersättning förvägras, även om det inte finns någon annan känd orsak till skadan eller sjukdomen. I sådana fall är det inte ändamålsenligt att förutsätta ytterligare undersökningar endast för att få fram mer information som kan motivera ett avslag. Försäkringsanstalten är dock skyldig enligt 119 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, som även tillämpas på förfaranden enligt denna lag, att se till att ersättningsärendet utreds. Försäkringsanstalten ska således se till att den har tillgång till alla medicinska utredningar som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Försäkringsanstalten kan vid behov hänvisa den skadade till läkarundersökning eller begära att den skadade lämnar in ett nytt medicinskt ställningstagande angående skadan eller sjukdomen om den anser att utredningarna är bristfälliga. Enligt 124 § 2 mom. i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, som även tillämpas på förfaranden enligt denna lag, har försäkringsanstalten utvidgad motiveringsskyldighet om ett avslagsbeslut grundar sig på medicinska omständigheter. I och med detta säkerställs att försäkringsanstalten inte utan grund kan avslå en ansökan om ersättning i medicinskt sett svåra fall.

I paragrafen nämns vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av det medicinska orsakssambandet: medicinska fynd och observationer, sättet på vilket skadan uppkom, särskilda förhållanden under tjänstgöring samt tidigare skador och sjukdomar. På grund av ärendets karaktär är förteckningen inte uttömmande, utan alla omständigheter som påverkar bedömningen av orsakssambandet ska beaktas. Till skillnad från motsvarande bestämmelse i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar nämns i denna paragraf särskilda förhållanden under tjänstgöring. Med särskilda förhållanden avses sådana förhållanden under respektive i denna lag avsedd tjänstgöring vilka i betydande grad avviker från de förhållanden som råder till exempel i det vanliga arbetslivet. Särskilda förhållanden förekommer således

vanligtvis i samband med beväringstjänst och annan militär utbildnings- och övningsverksamhet som ofta är förknippad med faktorer som ökar risken för skador och sjukdom, såsom framför allt fysisk belastning och ansträngning. Denna typ av särskilda riskfaktorer tas i beaktande vid bedömningen av huruvida en skada eller sjukdom ska ersättas som en följd av ett olycksfall i militärtjänst eller en tjänstgöringsrelaterad sjukdom.

4 §. Olycksfall. Paragrafen innehåller en definition av begreppet olycksfall, som motsvarar den definition som anges i 17 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Med olycksfall avses en plötslig, oförutsedd händelse som orsakas av en yttre faktor och leder till en skada eller sjukdom. Skadan eller sjukdomen kan vara fysisk eller psykisk och det förutsätts finnas ett sannolikt orsakssamband mellan den och olycksfallet. På grund av de särskilda svårigheter som hänför sig till bedömning av orsakssambandet vid psykiska skador och sjukdomar föreslås i 8 § nedan en särskild bestämmelse om villkoren för att vissa typer av chockreaktioner ska ersättas. Om en skada eller sjukdom uppkommer under tjänstgöring utan att något skadefall som kan betraktas som olycksfall inträffat, bedöms skadan eller sjukdomen enligt 9 § som tjänstgöringsrelaterad sjukdom i fråga om ersättningsgillhet.

5 §. Olycksfall i militärtjänst. I denna paragraf bestäms under vilka förhållanden ett olycksfall ska ha drabbat en person som nämns i 1 § för att det ska kunna betraktas som ett olycksfall i militärtjänst. Till denna del motsvarar tillämpningsområdet den gällande lagens tillämpningsområde. Med stöd av 1 punkten i paragrafen ska ett olycksfall som inträffat under tjänstgöring eller under en resa som tjänstgöringen förutsätter och som har ett omedelbart samband med den ersättas som olycksfall i militärtjänst. Med tjänstgöring avses enligt 1 § 2 mom. i denna lag all sådan verksamhet som nämns i 1 § 1 mom. Verksamhet som omfattas av skyddet är således beväringstjänst som grundar sig på värnplikt eller frivillighet, repetitionsövningar, civiltjänst, utbildning som leder till en militär tjänst eller en tjänst inom gränsbevakningsväsendet samt deltagande i försvarsmaktens frivilliga övningar och skjutningar som övervakas av försvarsmakten, utbildning som försvarsmakten beställer av Försvarsutbildningsföreningen eller försvarsmaktens handräcknings- och beredskapsuppgifter. Alla resor som ovan nämnda verksamhet förutsätter och som har ett omedelbart samband med den omfattas av skyddet.

I 2 punkten i paragrafen utvidgas skyddet till att omfatta inträdesprov till en militär undervisningsanstalt och Gräns- och sjöbevakningsskolan samt resor som dessa förutsätter och som har ett omedelbart samband med dem. Med stöd av 3 punkten i paragrafen gäller skyddet även under fritid, faderskapsledighet och permission som räknas som tjänstgöringstid. Bestämmelsen överensstämmer till sitt sakinnehåll med den gällande lagen. Med permissioner avses permission, faderskapsledighet och duglighetspermission enligt 44 och 45 § i värnpliktslagen, dock inte i 46 § avsedd permission på grund av personliga skäl, vilken inte räknas som tjänstgöringstid. Samma permissioner och ledigheter tillämpas inom civiltjänsten och militärtjänsten för kvinnor. En resa som anknyter till permission på grund av personliga skäl betraktas med stöd av 1 punkten som en ersättningsgill resa som tjänstgöringen förutsätter.

6 §. Lyte, skada eller sjukdom som förvärras till följd av olycksfall i militärtjänst. I paragrafens 1 mom. föreslås att också förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som är ersättningsgilla enligt denna lag ska ersättas som en följd av olycksfall i militärtjänst. Det är i sådana fall således inte fråga om ett skadefall som är separat från det olycksfall i militärtjänst som ska ersättas, utan om en följd av det. Ersättningen för förvärrandet ska fastställas så att den motsvarar den orsaksandel som olycksfallet i militärtjänst haft i förvärrandet. Faktorer som ska beaktas vid bedömningen av denna andel är mekanismen för hur olycksfallet i militärtjänst inträffade, hur hög traumaenergin var, vilket tidsmässigt samband som rått mellan olycksfallet i militärtjänst och det förvärrade tillståndet samt inverkan av tidigare lyte, skada eller sjukdom. Bedömningen ska basera sig på allmän medicinsk erfarenhet och rådande undersökningsrön om vilken andel traumamekanismer av olika typer och styrka över huvud

taget kan ha som åsamkare av en sådan skada som det är fråga om. Bestämmelsen motsvarar till övriga delar 19 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, men förvärrandet förutsätts inte vara väsentligt liksom i fråga om olycksfall i arbetet. Därtill har begreppet lyte för klarhetens skull fogats till ordalydelsen, eftersom till exempel ett strukturellt fel begreppsmässigt inte alltid kan betraktas som en skada eller en sjukdom. Det är fråga om lindrade förutsättningar för ersättning även i förhållande till nuläget i sådana fall där den skadade redan från tidigare har ett lyte, en skada eller en sjukdom.

Med stöd av paragrafens 2 mom. kan ersättning för förvärrande betalas för högst sex månader räknat från det att olycksfallet i militärtjänst inträffat eller senast från det att tjänstgöringen upphört, såvida inte återhämtningen uppenbarligen har fördröjts huvudsakligen på grund av orsaker som relaterar till behandlingen av skadan eller sjukdomen. Vid ersättning för förvärrande är det i princip fråga om ersättning för ett kortvarigt tillstånd. Om det inte blir några komplikationer läker en olycksfallsskada i normal vävnad enligt medicinsk erfarenhet i allmänhet senast inom sex månader, dock oftast på betydligt kortare tid. Om återhämtningen ändå drar ut på tiden beror det sannolikt mera på andra än olycksrelaterade faktorer. Eftersom det ofta är svårt att träffa ett avgörande i ett enskilt fall på grund av de tolkningsproblem som hänför sig till fallet, är det motiverat att begränsa ersättningstiden till sex månader. Om den skadade till exempel konstateras ha gamla artrosförändringar i knäet som tidigare inte har orsakat symptom, kan med stöd av denna bestämmelse även lindrigare symptom som yppar sig till följd av ett olycksfall i militärtjänst berättiga till ersättning. Tidsgränsen för ersättning är dock sex månader efter avslutad tjänstgöring, eftersom symptom som orsakats av förvärrande vid det laget anses ha gått över och eventuella fortsatta symptom efter denna tidpunkt inte längre har något sannolikt orsakssamband med olycksfallet i militärtjänst.

Vid ett förvärrande kan återhämtningen dock ibland dra ut på tiden av behandlingsrelaterade orsaker. Så kan vara fallet när återhämtningen fördröjs därför att man måste vänta på behandling eller när den längre återhämtningstiden har att göra med den valda adekvata behandlingsmetoden. Av denna orsak kan man avvika från den maximala ersättningstid som avses ovan och som utgör huvudregeln och fortsätta att betala ersättning så länge som det är uppenbart att det huvudsakligen är fråga om fortsatt behandling av ett förvärrande som ska ersättas.

7 §. *Skada eller sjukdom som någon annan orsakar genom misshandel eller annan uppsåtlig gärning.* Paragrafen föreskriver om ersättning för misshandel som sker under fritid. Begreppet olycksfall omfattar i och för sig misshandel, varför inga separata bestämmelser behövs om detta såvida inte ersättningsgillheten begränsas såsom i denna bestämmelse. Skada eller sjukdom som orsakas genom misshandel eller annan uppsåtlig gärning som någon annan utför ersätts som om den inträffat under fritiden endast i det fall att den huvudsakliga orsaken till gärningen har varit deltagande i tjänstgöring. För att misshandel som inträffat under fritiden ska ersättas förutsätts således att gärningsmannens motiv helt klart har haft ett samband med att den skadade deltagit i tjänstgöring enligt denna lag. Om inget klart motiv till gärningen kan konstateras kan den skada eller sjukdom som gärningen orsakat inte ersättas.

8 §. *Psykisk chockreaktion till följd av olycksfall i militärtjänst.* I paragrafen föreskrivs om psykisk chockreaktion som kan ersättas som följd av olycksfall i militärtjänst. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 35 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Med psykisk chockreaktion avses enligt paragrafens 1 mom. akut stressreaktion, posttraumatiskt stressyndrom och personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse. Benämningarna på dessa sjukdomar motsvarar sjukdomsbeteckningarna enligt sjukdomsklassificeringen ICD-10. Kriterierna för ersättning baserar sig således huvudsakligen på diagnostiken av dessa sjukdomar. En psykisk chockreaktion är alltid en följd av någon händelse för vilken olika villkor ställs beroende på vilken sjukdomsbeteckning det är fråga om.

Akut stressreaktion ersätts i praktiken endast sällan, eftersom det enligt sjukdomsklassificeringen är fråga om en övergående störning som vanligtvis går över efter några timmar eller dagar. Den orsakar således i allmänhet inga symptom efter avslutad tjänstgöring, såvida den inte uppträder först efter att tjänstgöringen upphört. Posttraumatiskt stressyndrom utvecklas däremot enligt sjukdomsklassificeringen som fördröjd eller utdragen respons på en påfrestande, kort- eller långvarig exceptionellt hotfull eller katastrofal händelse eller situation, som sannolikt skulle väcka kraftig ångest hos nästan vem som helst. Som exempel nämns katastrofer orsakade av människan eller naturkatastrofer, krigstillstånd, allvarliga olyckor, att man blir åskådare till våldsam död eller faller offer för tortyr, terrorism, våldtäkt eller något annat brott.

Med personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse avses en personlighetsförändring som varar åtminstone två år. Som exempel på sådan påfrestning kan nämnas tortyr, storolyckor, långvarig gisslansituation eller långvarig fängelsevistelse som är förenad med direkt hot om avrättning. Personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse hänför sig enligt sjukdomsklassificeringen däremot inte till en kortvarig livshotande situation.

Paragrafens 2 mom. innehåller ett förtydligande enligt vilket ersättning för posttraumatiskt stressyndrom och personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse förutsätter att den skadade har varit direkt delaktig i den händelse som utlöst chocken. Även denna förutsättning motsvarar bestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Med direkt delaktighet i en händelse avses både att bli utsatt för direkt personlig fara och att bli ögonvittne till en händelse, till exempel om en person ser en kollega som arbetar i närheten bli allvarligt skadad. Med direkthet avses således en sådan personlig upplevelse i omedelbar närhet av händelsen som möjliggör personliga iakttagelser.

Vidare förutsätts i momentet att den skadade konstaterats lida av symptom som passar in på posttraumatiskt stressyndrom inom sex månader från det att händelsen inträffat eller tjänstgöringen upphört. Bestämmelsen är nödvändig för att det ska vara möjligt att bedöma orsaksambandet. Posttraumatiskt stressyndrom bör enligt sjukdomsklassificeringen i allmänhet inte diagnostiseras om det inte finns bevis på att symptomen har uppträtt inom sex månader efter ett exceptionellt svårt trauma. Med konstaterande av symptom avses att en läkare, även om ingen diagnos på posttraumatiskt stressyndrom har ställts, efter att ha träffat patienten i samband med ett patientbesök har antecknat fynd som visar på sådana symptom i journalhandlingarna i anslutning till fallet.

9 §. Tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning för tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Med tjänstgöringsrelaterad sjukdom avses enligt 1 mom. följande skador eller sjukdomar, som drabbat under sådan tjänstgöring som avses i denna lag: 1) en yrkessjukdom enligt 26—29 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, 2) en skada eller sjukdom enligt 18 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, 3) plötslig ömhet i muskler eller senor som har uppkommit utan olycksfall vid utförande av en enskild påfrestande rörelse, 4) annan skada eller sjukdom som sannolikt har uppstått som en följd av tjänstgöring, samt 5) förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som ska ersättas enligt denna lag, då dessa sannolikt har uppstått som en följd av tjänstgöring. I momentet förutsätts att tjänstgöringsrelaterad sjukdomen har drabbat under tjänstgöringen. En skada eller sjukdom som ska ersättas som tjänstgöringsrelaterad sjukdom uppträder i de flesta fall redan under tjänstgöringen, men den kan även uppträda, dvs. orsaka behov av sjukvård, först efter att tjänstgöringen upphört. Huruvida en skada eller sjukdom som orsakats under tjänstgöring ska ersättas eller inte är således inte beroende av när den uppträder.

Förutsättningarna för en sådan yrkessjukdom som nämns i 1 punkten i momentet fastställs enligt bestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. För att en sjukdom ska ersättas som yrkessjukdom förutsätts att den sannolikt huvudsakligen har orsakats av

att personen exponerats för en fysikalisk, kemisk eller biologisk agens under tjänstgöringen. Om en diagnostiserad sjukdom inte uppfyller kriterierna för en yrkessjukdom ska ersättningsgillheten bedömas utifrån de övriga förutsättningarna som gäller för tjänstgöringsrelaterad sjukdom.

I 2 punkten i momentet avsedda skador och sjukdomar enligt 18 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar är: 1) skavsår orsakat av friktion, 2) skada eller sjukdom orsakad av kontakt med frätande ämnen, 3) skada eller sjukdom orsakad av inandning av gas, ånga eller imma, 4) köldskada, hypotermi, brännskada och värmesjuka som orsakats av exponering för avvikande temperatur, 5) skada eller sjukdom orsakad av strålning och 6) skada eller sjukdom som orsakats av exponering för betydande växling i fysikaliskt tryck. En förutsättning för att ersättning ska betalas för dessa skador och sjukdomar är att exponeringen för de nämnda faktorerna har skett innan skadan eller sjukdomen har uppstått och under högst ett dygn.

Sådan ömhet i muskler eller senor som nämns i 3 punkten i momentet motsvarar ömhet orsakad av arbetsrörelse i enlighet med 33 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Denna punkt tillämpas i praktiken endast sällan, eftersom ersättning på grund av den föreslagna begränsningen i 2 mom. betalas för högst sex veckor från det att ömheten uppstått och ersättning med stöd av den föreslagna 13 § i regel inte betalas under tjänstgöring.

I 4 punkten i momentet bestäms att annan än sådan skada eller sjukdom som avses i punkterna ovan ska ersättas, om den sannolikt har orsakats på grund av tjänstgöring. I praktiken kan således vilken som helst skada eller sjukdom som orsakats under tjänstgöring och som inte ersätts som en följd av olycksfall, som yrkessjukdom eller som annan skada eller sjukdom enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, ersättas som en tjänstgöringsrelaterad sjukdom, om den kan anses ha uppstått som en följd av tjänstgöring. Denna punkt utvidgar begreppet tjänstgöringsrelaterad sjukdom så att det blir klart mer omfattande än yrkessjukdom, om än största delen av alla sjukdomar som har ett orsakssamband med tjänstgöring sannolikt redan uppfyller kriterierna för yrkessjukdom. Orsakssambandet bedöms med hänsyn till alla rådande förhållanden under tjänstgöringen och deras inverkan på den konstaterade skadan eller sjukdomen. Som det konstateras i motiveringen i 3 § inverkar sådana riskfaktorer som förekommer särskilt i militär verksamhet på bedömningen av huruvida en tjänstgöringsrelaterad sjukdom enligt denna punkt ska ersättas. Inte heller psykiska faktorer har uteslutits som åsamkare av sjukdom ur ersättningsgillheten för tjänstgöringsrelaterad sjukdom, vilket är fallet i fråga om yrkessjukdom. För att en sjukdom ska kunna ersättas måste det dock alltid finnas ett sannolikt medicinskt orsakssamband mellan exponeringen och sjukdomen.

I 5 punkten i momentet föreskrivs om ersättning i sådana fall där lyte, skada eller sjukdom som en person haft redan före sin tjänstgöring förvärrats under tjänstgöringen. Sådant förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som ska ersättas enligt denna lag ersätts endast om förvärrandet sannolikt är en följd av tjänstgöring. Även i sådana fall kan särskilda förhållanden under tjänstgöringen ha avsevärd betydelse när orsakssambandet bedöms. På samma sätt som vid ersättning för förvärrande som orsakats av ett olycksfall och i motsats till förfarandet vid olycksfall i arbetet förutsätts i denna bestämmelse inte att förvärrandet ska vara väsentligt, utan även lindrigare förvärrande kan betraktas som tillräcklig grund för ersättning.

I paragrafens 2 mom. begränsas ersättningstiden i fråga om sådan ömhet i muskler eller senor som avses i 1 mom. 3 punkten till sex veckor från det att ömheten uppstått på samma sätt som i 33 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Ömhet kan givetvis inte ersättas med stöd av denna bestämmelse, om skadan i fråga kan uppstå endast genom olycksfall eller om det är fråga om ett förvärrande av en tidigare skada eller sjukdom.

I paragrafens 3 mom. begränsas ersättningstiden i fråga om förvärrande av lyte, skada eller sjukdom enligt 1 mom. 5 punkten till högst sex veckor från det att tjänstgöringen upphört. Grunderna för den tidsmässiga begränsningen är desamma som vid ersättning av förvärrande enligt 6 §. Likaså kan ersättning undantagsvis betalas för en längre tid, om återhämtningen uppenbarligen har fördröjts huvudsakligen på grund av orsaker som relaterar till behandlingen av skadan eller sjukdomen.

3 kap. **Förmåner**

10 §. Förmåner enligt lagen om olycksfall i arbetet och om arbetsjukdomar. I paragrafen föreskrivs att ersättning som ska betalas för ett skadefall enligt denna lag ska bestämmas i enlighet med lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Avdelning III i nämnda lag innehåller förmånsrelaterade bestämmelser som ska tillämpas om inte annat bestäms i denna lag. I denna paragrafs 2 och 3 mom. anges undantag från förmånsbestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, och vidare föreslås att 9—11 § innehåller bestämmelser om vissa tilläggsersättningar som kan betalas endast med stöd av denna lag. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. omfattar alla ersättningar som betalas för olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar. Förmåner enligt avdelning III i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar är ersättning för inkomstbortfall, ersättning för sjukvård inklusive medicinsk rehabilitering, ersättning för rese- och inkvarteringskostnader som beror på sjukvård, menersättning, vårdbidrag, klädtillägg, ersättning för extra kostnader för hemvård, ersättning för vissa föremål som varit i personligt bruk, yrkesinriktad rehabilitering, ersättning för serviceboende, ersättning för hjälpmedel som behövs i dagliga aktiviteter, ersättning för ändringar i bostaden, ersättning för tolktjänst vid syn-, hörsel- eller talskador som orsakats av ett skadefall, ersättning för att en anhörig deltar i anpassningsträning, ersättning för rese- och inkvarteringskostnader vid rehabilitering, familjepension, begravningshjälp och ersättning för kostnader för att transportera den avlidna.

11 §. Minimibelopp av årsarbetsinkomst. I paragrafen föreslås att minimibeloppet av den årsarbetsinkomst som används som grund för olycksfallspension och familjepension är minimibeloppet av årsarbetsinkomsten enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar multiplicerat med tre. Nuförtiden har minimiårsarbetsinkomsten fördubblats. Meningens är att minimiårsarbetsinkomsten tas som grund för ersättning av långvarigt inkomstbortfall. Eftersom en ung person inte nödvändigtvis har hunnit bygga upp en inkomstnivå som grundar sig på stadigvarande arbete före sådan tjänstgöring som avses i denna lag är det motiverat att ersättning för långvarigt inkomstbortfall betalas till ett belopp som minst motsvarar den allmänna genomsnittliga inkomstnivån. Minimiarbetsinkomsten enligt denna bestämmelse är 2015 cirka 41 000 euro. Under en dagpenningperiod beräknas minimiårsarbetsinkomsten enligt lagen om olycksfall i arbetet och om arbetssjukdomar.

12 §. Betalning av ersättning. I paragrafen föreskrivs i enlighet med den gällande lagen att ersättning enligt denna lag betalas för tiden efter avslutad tjänstgöring, såvida det inte finns någon särskild orsak att betala ersättning för sjukvårdskostnader även under tjänstgöring. Vårdansvaret under tjänstgörings- och studietiden ligger antingen hos försvarsmakten enligt lagen om hälsovården inom försvarsmakten (322/1987) eller hos tjänstgöringsplatsen på grundval av civiltjänstlagen. Av denna anledning kan sjukvårdskostnader med stöd av denna lag ersättas för tjänstgörings- eller studietid endast av särskild orsak. Som sådan orsak kan betraktas till exempel en situation där tjänstgöringen eller studierna har avbrutits på grund av ett olycksfall och vård som ska ersättas med stöd av lagen om olycksfall i militärtjänst fortfarande pågår medan den skadade fortsätter sin tjänstgöring eller sina studier. Sjukvård under tjänstgöring kan undantagsvis ersättas också i sådana fall där den skadade inte har fått den nödvändiga vård han eller hon önskat under tjänstgöringstiden och själv har uppsökt privat sjukvård. För

ersättning förutsätts i sådana fall en utredning över den uteblivna vården och den privata vårdens särskilda nödvändighet.

Efter att tjänstgöringen upphört och ingen sjukvård i anslutning till tjänstgöringen längre ordnas är det Statskontoret som ansvarar för ersättningen av sjukvården och rehabiliteringen. Under tjänstgöring kan det inte heller uppstå något inkomstbortfall, varför även ersättning för inkomstbortfall kan betalas först efter avslutad tjänstgöring.

Enligt paragrafens 2 mom. kan menersättning emellertid betalas från det att ett men enligt 83 § 2 mom. i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar måste betraktas som bestående, även om tjänstgöringen inte har upphört. Ett men kan i regel betraktas som bestående tidigast ett år efter skadefallet.

13 §. Förhållandet till ersättning enligt någon annan lag. I paragrafen föreskrivs att förmåner enligt denna lag ska behandlas på samma sätt inom den övriga lagstiftningen som förmåner enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Ingen hänvisning till denna lag behöver således fogas till de övriga förmånslagarna. Förmånerna enligt denna lag är primära i förhållande till andra socialförsäkringsförmåner, såsom ersättningar enligt arbetspensionslagarna eller sjukförsäkringslagen. De flesta förmånslagarna innehåller för tillfället en hänvisning till lagen om olycksfall i militärtjänst, men dessa hänvisningar behöver egentligen inte tas bort i och med att den nya lagen stiftas.

I fråga om trafikförsäkringen bevaras en bestämmelse om att Statskontoret alltjämt har regressrätt också i förhållande till ersättning som betalas med stöd av trafikförsäkringen för det fordon som innehas eller framförs av motorfordonets ägare eller förare.

4 kap. **Verkställighet och ändringssökande**

14 §. Behörig försäkringsanstalt. I paragrafen konstateras att Statskontoret är behörig försäkringsanstalt i ersättningsärenden som omfattas av lagens tillämpningsområde och ansvarar för handläggningen av ersättningsärenden och betalningen av ersättningar.

15 §. Anmälan om skadefall. I paragrafen föreskrivs om anmälan om skadefall enligt denna lag. Enligt paragrafens 1 mom. ska den skadade utan dröjsmål underrätta sin chef om ett skadefall som drabbat honom eller henne. Närmare bestämt till vem skadefallet ska anmälas fastställs således på basis av tjänstgöringsplatsens organisation. Om den skadade försummar att anmäla skadefallet kan det få skadliga konsekvenser. Om anhängiggörandet av ett ersättningsärende fördröjs väsentligt kan ersättningen enligt 46 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar förvägras för dröjsmålstiden helt eller delvis, förutsatt att förvägrandet kan betraktas som skäligen beaktande av förhållandena. Vid anhängiggörande av ett ersättningsärende gäller också den tidsfrist på fem år som föreskrivs i 116 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Ersättning ska dock inte förvägras i en situation där anmälan om skadefall har fördröjts på grund av att skadan eller sjukdomen börjat visa symptom först senare eller orsakssambandet mellan skadan eller sjukdomen och tjänstgöringen är oklart eller klarnar först långt senare.

I paragrafens 2 mom. bestäms att en företrädare för tjänstgöringsplatsen är skyldig att anmäla ett skadefall till Statskontoret. Om skadefallet sannolikt orsakar ett behov av sjukvård eller rehabilitering, bestående men eller nedsatt arbetsförmåga efter avslutad tjänstgöring, ska anmälan göras utan dröjsmål redan innan tjänstgöringen upphör. Anhängiggörandet av ett ersättningsärende är knutet till att skadeanmälan inkommer till Statskontoret. Därefter handläggs ärendet och Statskontoret har bland annat med stöd av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar rätt att få information för att kunna avgöra ersättningsärendet. Om anmälan

görs först efter avslutad tjänstgöring kan handläggningen av den skadades ärende fördröjas i onödan. Det är dock inte meningen att skadeanmälan ska göras för säkerhets skull även för alla mindre skadefall som orsakar vårdbehov och nedsatt arbetsförmåga endast tillfälligt under tjänstgöringen och som inte leder till avbrott i tjänstgöringen och utbetalning av ersättning.

16 §. Tillämpning av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Paragrafen innehåller en allmän bestämmelse om verkställighet som hänvisar till lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. I de flesta frågor som gäller verkställighet tillämpas lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar på samma sätt som lagen om olycksfallsförsäkring tillämpas för närvarande. De bestämmelser i avdelning IV i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar som gäller verkställandet av förmåner, dvs. ersättningshandläggning och meddelande av beslut, tillämpas på handläggningen av ärenden enligt denna lag. Vidare tillämpas vad som i avdelning IX i den nämnda lagen föreskrivs om utlämnande, erhållande och hemlighållande av uppgifter, avgiftsfrihet för uppgifter, ersättning som ska betalas för uppgifter om hälsotillstånd, justering av penningbelopp och ersättningar med arbetspensionsindex och lönekoeficient, avrundning av belopp, regressrätt för försäkringsanstalten, rätt för en försäkringsanstalt att få tillbaka fullkostnadsavgiften av en trafikförsäkringsanstalt, jäv, skyldighet att bevara handlingar samt överförings- och utmättningsförbud.

17 §. Sökande av ändring, omprövning, undanröjande av beslut och återkrav. I paragrafen föreskrivs i enlighet med nuläget att bestämmelserna i avdelning VIII i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar ska tillämpas på sökande av ändring, omprövning, undanröjande av ett beslut och återkrav. Statskontorets beslut får således överklagas genom besvär hos besvärsnämnden för olycksfallsärenden, vars beslut kan överklagas hos försäkringsdomstolen. Beslut av försäkringsdomstolen, som gäller rätt till ersättning, får överklagas hos högsta domstolen.

5 kap. **Ikraftträdande**

18 §. Ikraftträdande. Paragrafens 1 mom. innehåller en bestämmelse om ikraftträdande. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2017.

Genom denna lag upphävs enligt paragrafens 2 mom. lagen om olycksfall i militärtjänst. Om det någon annanstans i lagstiftningen hänvisas till lagen om olycksfall i militärtjänst ska denna lag tillämpas i stället för den. Hänvisningsbestämmelser i andra lagar behöver således inte ändras, med undantag av 20 § i lagen om militär krishantering, vars hänvisning till lagen om olycksfall i militärtjänst ska ändras till en hänvisning till den föreslagna lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag.

Med stöd av paragrafens 3 mom. ska denna lag tillämpas på skadefall som inträffar medan lagen är i kraft. På olycksfall som inträffar och tjänstgöringsrelaterade sjukdomar som uppträder innan denna lag trätt i kraft tillämpas således de bestämmelser som gäller vid den tidpunkt då denna lag träder i kraft, dvs. i fråga om soldater lagen om olycksfall i militärtjänst och i fråga om personer som deltar i civil krishantering bestämmelserna om olycksfall i arbetet.

1.2 **Lag om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag**

1 kap. **Tillämpningsområde**

1 §. Personkrets. I paragrafen föreskrivs om personkretsen för lagen. Lagen gäller personer som deltar i militär krishantering och civil krishantering samt personer som utbildas för sådana uppdrag. Tillämpningsområdet definieras genom hänvisningar till de lagar som gäller

dessa persongrupper. Med stöd av 1 punkten i paragrafens 1 mom. tillämpas lagen på personer som står i anställningsförhållande med stöd av lagen om militär krishantering (211/2006) eller lagen om civilpersonals deltagande i krishantering (1287/2004), nedan lagen om civil krishantering. En person som står i anställningsförhållande enligt lagen om militär krishantering kan delta antingen i internationella militära krishanteringsuppdrag eller i militära uppdrag i annan internationell krishantering. Bestämmelser om anställningsförhållandets början och upphörande finns i de nämnda lagarna. I anställningsförhållande anställs personer som förbundit sig att stå i beredskap och att inställa sig till utbildning eller tjänstgöring med kort varsel.

I anställningsförhållande enligt lagen om civil krishantering anställs experter på det sätt som föreskrivs i den nämnda lagen. Den som deltar i krishantering står i anställningsförhållande för viss tid till staten, vilken företräds av Räddningsinstitutet som är underställt inrikesministeriet. Vid Räddningsinstitutet verkar Krishanteringscentret (CMC Finland) som en enhet som grundats för detta syfte. Lagen om civil krishantering gäller också humanitärt bistånd enligt 38 § i räddningslagen (379/2011), dvs. bistånd vid räddningsinsatser som sätts in på begäran av Europeiska unionen, en annan stat eller en internationell organisation. Även personer som utför denna typ av uppdrag omfattas av denna lag.

I 2 punkten i momentet utvidgas tillämpningen av lagen också till personer som deltar i utbildning och övningar enligt lagen om militär krishantering eller utbildning enligt lagen om civilpersonals deltagande i krishantering, eftersom personer i dessa situationer i allmänhet ännu inte är i sådant anställningsförhållande som avses i 1 mom.

I 3 punkten i momentet föreslås att lagen också ska tillämpas på innehavare av militära tjänster inom gränsbevakningsväsendet som deltar i Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrås (Frontex) verksamhet. De arbetar som nationella experter vid gränsförvaltningsbyrån eller deltar i operativ verksamhet som samordnas av gränsförvaltningsbyrån i egenskap av medlemmar i europeiska gränskontrollenheter eller utsända gränsbevakare hos gränsförvaltningsbyrån. Förhållandena under tjänstgöring och de risker som dessa orsakar ligger på samma nivå för dem som deltar i denna verksamhet som för dem som deltar i civila eller militära krishanteringsuppdrag.

I paragrafens 2 mom. bestäms att med tjänstgöring avses deltagande i krishantering, utbildning och övningar enligt de lagar som nämns i 1 mom. 1 och 2 punkten i denna lag samt i sådan verksamhet som avses i 3 punkten och som bedrivs av Europeiska unionens gränsförvaltningsbyrå.

2 kap. Skadefall som ersätts

2 §. Skadefall som ersätts. I paragrafen fastställs vilka skadefall som ska ersättas med stöd av denna lag, bland annat olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom.

3 §. Bedömning av medicinskt orsakssamband. Paragrafen föreslås innehålla bestämmelser om bedömning av medicinskt orsakssamband. Motsvarande bestämmelse finns i 16 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Med medicinskt orsakssamband avses orsaksförhållandet mellan skadefallet och dess följd. I fråga om både en skada eller en sjukdom som ersätts till följd av ett olycksfall och en tjänstgöringsrelaterad sjukdom är ett medicinskt orsakssamband en nödvändig förutsättning för ersättning. Enligt paragrafen är ett krav för att ett orsaksförhållande ska berättiga till ersättning att det finns ett sannolikt medicinskt orsakssamband, om inte något annat föreskrivs i lagen.

Med sannolikt medicinskt orsakssamband avses att det med hänsyn till alla faktorer som inverkar på bedömningen kan anses mer sannolikt att skadan eller sjukdomen orsakats till följd

av skadefallet än att orsaken skulle ha varit någon annan. Detta krav på ett sannolikt medicinskt orsakssamband motsvarar den nuvarande tolkningen. De omständigheter som talar för orsakssambandet ska väga tyngre än de som talar emot orsakssambandet. Enbart ett möjligt medicinskt förhållande mellan en yttre faktor och skadan är således inte en tillräcklig grund för ersättning, även om andra förklarande faktorer inte skulle ha utretts eller kunna påvisas. I många fall är en medicinsk utredning av sjukdomsorsaken inte möjlig, utan sjukdomen kan bero på flera olika faktorer vilkas andel av orsaken till sjukdomen inte kan påvisas vetenskapligt. Då gäller det att bedöma huruvida ett olycksfall eller tjänstgöringsförhållandena är en mer sannolik orsak till en viss skada eller sjukdom än andra möjliga orsaker. Om det i ljuset av medicinskt vetande är tillräckligt klart eller till och med säkert att skadan eller sjukdomen i fråga inte kan vara en följd av det anmälda skadefallet kan ersättning förvägras, även om det inte finns någon annan känd orsak till skadan eller sjukdomen. I sådana fall är det inte ändamålsenligt att förutsätta ytterligare undersökningar endast för att få fram mer information som kan motivera ett avslag. Försäkringsanstalten är dock skyldig enligt 119 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, som även tillämpas på förfaranden enligt denna lag, att se till att ersättningsärendet utreds. Försäkringsanstalten ska således se till att den har tillgång till alla medicinska utredningar som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Försäkringsanstalten kan vid behov hänvisa den skadade till läkarundersökning eller begära att den skadade lämnar in ett nytt medicinskt ställningstagande angående skadan eller sjukdomen om den anser att utredningarna är bristfälliga. Enligt 124 § 2 mom. i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, som även tillämpas på förfaranden enligt denna lag, har försäkringsanstalten utvidgad motiveringsskyldighet om ett avslagsbeslut grundar sig på medicinska omständigheter. I och med detta säkerställs att försäkringsanstalten inte utan grund kan avslå en ansökan om ersättning i medicinskt sett svåra fall.

I paragrafen nämns vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av det medicinska orsakssambandet: medicinska fynd och observationer, sättet på vilket skadan uppkom, särskilda förhållanden under tjänstgöring samt tidigare skador och sjukdomar. På grund av ärendets karaktär är förteckningen inte uttömmande, utan alla omständigheter som påverkar bedömningen av orsakssambandet ska beaktas. Till skillnad från motsvarande bestämmelse i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar nämns i denna paragraf särskilda förhållanden under tjänstgöring. Med särskilda förhållanden avses sådana förhållanden som ofta råder under krishanteringsuppdrag vilka i betydande grad avviker från de förhållanden som råder i det vanliga arbetslivet och vilka beskrivs närmare i kap. 2.2 i den allmänna motiveringen. Särskilda förhållanden är således ofta förknippade förutom med en verklig risk för krig även med andra faktorer som ökar risken för skador och sjukdom, såsom psykisk och fysisk belastning och påfrestning, svåra trafikförhållanden, avvikande temperaturer och smittsamma sjukdomar. Denna typ av särskilda riskfaktorer tas i beaktande vid bedömningen av huruvida en skada eller sjukdom ska ersättas som en följd av ett olycksfall eller en tjänstgöringsrelaterad sjukdom.

4 §. Olycksfall. Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om det materiella tillämpningsområdet för ersättning för olycksfall. Enligt momentet berättigar ett olycksfall som inträffat under tjänstgöring till ersättning. Med tjänstgöring avses enligt 1 § 2 mom. all den verksamhet som bedrivs i samband med krishantering enligt de lagar som nämns i 1 § 1 mom. och i utbildning och övningar som sådan krishantering förutsätter, samt deltagande i verksamhet som bedrivs av Europeiska byrån för förvaltningen av det operativa samarbetet vid Europeiska unionens medlemsstaters yttre gränser. Detta innebär att det skydd som lagen ger täcker alla aktiviteter för en person som deltar i krishantering under hela hans eller hennes anställningsförhållande. Ingen regional eller tidsmässig begränsning föreslås på tillämpningen av lagen. Ett anställningsförhållande i samband med militär och civil krishantering innefattar ingen egentlig semestertid, utan tjänstledigheter som ingår i tjänstgöringstiden. Enligt den gällande lagen om olycksfall i militärtjänst gäller skyddet även under tjänstledighet som ingår i tjänstgöringstiden

i samband med militär krishantering. Det har ansetts vara nödvändigt att denna princip bevaras i den föreslagna nya lagen. Skyddet för personer som deltar i civil krishantering blir således mer omfattande jämfört med nuläget eftersom de nu under tjänstledighet omfattas av statens reseförsäkring, som ger ett snävare försäkringsskydd än denna lag.

Paragrafens 2 mom. innehåller en definition av begreppet olycksfall, som motsvarar den definition som anges i 17 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Med olycksfall avses en plötslig, oförutsedd händelse som orsakas av en yttre faktor och leder till en skada eller sjukdom. Skadan eller sjukdomen kan vara fysisk eller psykisk och det förutsätts finnas ett sannolikt orsakssamband mellan den och olycksfallet. På grund av de särskilda svårigheter som hänför sig till bedömning av orsakssambandet vid psykiska skador och sjukdomar föreslås i 7 § nedan en särskild bestämmelse om villkoren för att vissa typer av chockreaktioner ska ersättas. Om en skada eller sjukdom uppkommer under tjänstgöring utan att något skadefall som kan betraktas som olycksfall inträffat, bedöms skadan eller sjukdomen i fråga om ersättningsgillhet enligt 6 § som tjänstgöringsrelaterad sjukdom.

5 §. *Lyte, skada eller sjukdom som förvärras till följd av olycksfall.* I paragrafens 1 mom. föreslås att också förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som är ersättningsgilla enligt denna lag ska ersättas till följd av olycksfall. Det är i sådana fall således inte fråga om ett skadefall som är separat från det olycksfall som ska ersättas, utan om en följd av det. Ersättningen för förvärrandet ska fastställas så att den motsvarar den orsaksandel som olycksfallet haft i förvärrandet. Faktorer som ska beaktas vid bedömningen av denna andel är mekanismen för hur olycksfallet inträffade, hur hög traumaenergin var, vilket tidsmässigt samband som rått mellan olycksfallet och det förvärrade tillståndet samt inverkan av tidigare lyte, skada eller sjukdom. Bedömningen ska basera sig på allmän medicinsk erfarenhet och rådande undersökningsrön om vilken andel traumamekanismer av olika typer och styrka över huvud taget kan ha som åsamkare av en sådan skada som det är fråga om. Bestämmelsen motsvarar till övriga delar 19 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, men förvärrandet förutsätts inte vara väsentligt liksom i fråga om olycksfall i arbetet. Därtill har begreppet lyte för klarhetens skull fogats till ordalydelsen, eftersom till exempel ett strukturellt fel begreppsmässigt inte alltid kan betraktas som en skada eller en sjukdom. Det är fråga om lindrade förutsättningar för ersättning även i förhållande till nuläget i sådana fall där den skadade redan från tidigare har ett lyte, en skada eller en sjukdom.

Med stöd av paragrafens 2 mom. kan ersättning för förvärrande betalas för högst sex månader räknat från det att olycksfallet inträffat eller senast från det att tjänstgöringen upphört, såvida inte återhämtningen uppenbarligen har fördröjts huvudsakligen av orsaker som har samband med behandlingen av skadan eller sjukdomen. Vid ersättning för förvärrande är det i princip fråga om ersättning för ett kortvarigt tillstånd. Om det inte blir några komplikationer läker en olycksfallsskada i normal vävnad enligt medicinsk erfarenhet i allmänhet senast inom sex månader, dock oftast på betydligt kortare tid. Om återhämtningen ändå drar ut på tiden beror det sannolikt mera på andra än olycksrelaterade faktorer. Eftersom det ofta är svårt att träffa ett avgörande i ett enskilt fall på grund av de tolkningsproblem som hänför sig till fallet, är det motiverat att begränsa ersättningstiden till sex månader. Om den skadade till exempel konstateras ha gamla artrosförändringar i knäet som tidigare inte har orsakat symptom, kan med stöd av denna bestämmelse även lindrigare symptom som yppar sig till följd av ett olycksfall berättiga till ersättning. Tidsgränsen för ersättning är dock sex månader efter avslutad tjänstgöring, eftersom symptom som orsakats av förvärrande vid det laget anses ha gått över och eventuella fortsatta symptom efter denna tidpunkt inte längre har något sannolikt orsakssamband med olycksfallet.

Vid ett förvärrande kan återhämtningen dock ibland dra ut på tiden av behandlingsrelaterade orsaker. Så kan vara fallet när återhämtningen fördröjs därför att man måste vänta på behand-

ling eller när den längre återhämtningstiden har att göra med den valda adekvata behandlingsmetoden. Av denna orsak kan man avvika från den maximala ersättningstid som avses ovan och som utgör huvudregeln och fortsätta att betala ersättning så länge som det är uppenbart att det huvudsakligen är fråga om fortsatt behandling av ett förvärrande som ska ersättas.

6 §. Tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning för tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Med tjänstgöringsrelaterad sjukdom avses enligt 1 mom. följande, som orsakats under sådan tjänstgöring som avses i denna lag: 1) en yrkessjukdom enligt 26—29 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, 2) en skada eller sjukdom enligt 18 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, 3) plötslig ömhet i muskler eller senor som har uppkommit utan olycksfall vid utförande av en enskild påfrestande rörelse, 4) annan skada eller sjukdom som sannolikt har uppstått som en följd av tjänstgöring, samt 5) förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som ska ersättas enligt denna lag, då dessa sannolikt har uppstått som en följd av tjänstgöring. I momentet förutsätts att sjukdomen i fråga har orsakats under tjänstgöring. En skada eller sjukdom som ska ersättas som tjänstgöringsrelaterad sjukdom uppträder i de flesta fall redan under tjänstgöringen, men den kan även uppträda, dvs. orsaka behov av sjukvård, först efter att tjänstgöringen upphört. Huruvida en skada eller sjukdom som orsakats under tjänstgöring ska ersättas eller inte är således inte beroende av när den uppträder.

Förutsättningarna för en sådan yrkessjukdom som nämns i 1 punkten i momentet fastställs enligt bestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. För att en sjukdom ska ersättas som yrkessjukdom förutsätts att den sannolikt huvudsakligen har orsakats av att personen exponerats för en fysikalisk, kemisk eller biologisk agens under tjänstgöringen. Om en diagnostiserad sjukdom inte uppfyller kriterierna för en yrkessjukdom ska ersättningsgillheten bedömas utifrån de övriga förutsättningarna som gäller för tjänstgöringsrelaterad sjukdom.

I 2 punkten i momentet avsedda skador och sjukdomar enligt 18 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar är: 1) skavsår orsakat av friktion, 2) skada eller sjukdom orsakad av kontakt med frätande ämnen, 3) skada eller sjukdom orsakad av inandning av gas, ånga eller imma, 4) köldskada, hypotermi, brännskada och värmesjuka som orsakats av exponering för avvikande temperatur, 5) skada eller sjukdom orsakad av strålning och 6) skada eller sjukdom som orsakats av exponering för betydande växling i fysikaliskt tryck. En förutsättning för att ersättning ska betalas för dessa skador och sjukdomar är att exponeringen för de nämnda faktorerna har skett innan skadan eller sjukdomen har uppträtt och under högst ett dygn.

Sådan ömhet i muskler eller senor som nämns i 3 punkten i momentet motsvarar ömhet orsakad av arbetsrörelse i enlighet med 33 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Denna punkt tillämpas i praktiken endast sällan, eftersom ersättning på grund av den föreslagna begränsningen i 2 momentet betalas för högst sex veckor från det att ömheten uppstått och ersättning med stöd av den föreslagna 13 § i regel inte betalas under tjänstgöring.

I 4 punkten i momentet bestäms att annan än sådan skada eller sjukdom som avses i punkterna ovan ska ersättas, om den sannolikt har orsakats på grund av tjänstgöring. I praktiken kan således vilken som helst skada eller sjukdom som orsakats under tjänstgöring och som inte ersätts som en följd av olycksfall, som yrkessjukdom eller som annan skada eller sjukdom enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, ersättas som en tjänstgöringsrelaterad sjukdom, om den kan anses ha uppstått som en följd av tjänstgöring. Denna punkt utvidgar begreppet tjänstgöringsrelaterad sjukdom så att det blir klart mer omfattande än yrkessjukdom, om än största delen av alla sjukdomar som har ett orsakssamband med tjänstgöring sannolikt redan uppfyller kriterierna för yrkessjukdom. Orsakssambandet bedöms med hänsyn till alla

rådande förhållanden under tjänstgöringen och deras inverkan på den konstaterade skadan eller sjukdomen. Som det konstateras i motiveringen i 3 § inverkar sådana riskfaktorer som är typiska för krishanteringsuppdrag särskilt på bedömningen av huruvida en tjänstgöringsrelaterad sjukdom enligt denna punkt ska ersättas. Inte heller psykiska faktorer har uteslutits som åsamkare av sjukdom ur ersättningsgillheten för tjänstgöringsrelaterad sjukdom, vilket är fallet i fråga om yrkessjukdom. För att en sjukdom ska kunna ersättas måste det dock alltid finnas ett sannolikt medicinskt orsakssamband mellan exponeringen och sjukdomen.

I 5 punkten i momentet föreskrivs om ersättning i sådana fall där lyte, skada eller sjukdom som en person haft redan före sin tjänstgöring förvärrats under tjänstgöringen. Sådant förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som ska ersättas enligt denna lag ersätts endast om förvärrandet sannolikt är en följd av tjänstgöring. Även i sådana fall kan särskilda förhållanden under tjänstgöringen ha avsevärd betydelse när orsakssambandet bedöms. På samma sätt som vid ersättning för förvärrande som orsakats av ett olycksfall och i motsats till förfarandet vid olycksfall i arbetet förutsätts i denna bestämmelse inte att förvärrandet ska vara väsentligt, utan även lindrigare förvärrande kan betraktas som tillräcklig grund för ersättning.

I paragrafens 2 mom. begränsas ersättningstiden i fråga om sådan ömhet i muskler eller senor som avses i 1 mom. 3 punkten till sex veckor från det att ömheten uppstått på samma sätt som i 33 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Ömhet kan givetvis inte ersättas med stöd av denna bestämmelse, om skadan i fråga kan uppstå endast genom olycksfall eller om det är fråga om ett förvärrande av en tidigare skada eller sjukdom.

I paragrafens 3 mom. begränsas ersättningstiden i fråga om förvärrande av lyte, skada eller sjukdom enligt 1 mom. 5 punkten till högst sex veckor från det att tjänstgöringen upphört. Grunderna för den tidsmässiga begränsningen är desamma som vid ersättning av förvärrande enligt 5 §. Likaså kan ersättning undantagsvis betalas för en längre tid, om återhämtningen uppenbarligen har fördröjts huvudsakligen på grund av orsaker som relaterar till behandlingen av skadan eller sjukdomen.

7 §. Psykisk chockreaktion. I paragrafen föreskrivs om en typ av sjukdom, psykisk chockreaktion, som kan ersättas antingen som en följd av ett olycksfall eller som en tjänstgöringsrelaterad sjukdom i enlighet med 6 § 1 mom. 4 punkten. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 35 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Med psykisk chockreaktion avses enligt paragrafens 1 mom. akut stressreaktion, posttraumatiskt stressyndrom och personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse. Benämningarna på dessa sjukdomar motsvarar sjukdomsbeteckningarna enligt sjukdomsklassificeringen ICD-10. Kriterierna för ersättning baserar sig således huvudsakligen på diagnostiken av dessa sjukdomar. En psykisk chockreaktion är alltid en följd av någon händelse för vilken olika villkor ställs beroende på vilken sjukdomsbeteckning det är fråga om. Händelsen i fråga behöver dock inte uppfylla kriterierna för ett olycksfall, eftersom en psykisk chockreaktion kan uppstå till följd av tjänstgöringen som helhet utan någon klar enskild händelse, varvid den ersätts som en tjänstgöringsrelaterad sjukdom.

Akut stressreaktion ersätts i praktiken endast sällan, eftersom det enligt sjukdomsklassificeringen är fråga om en övergående störning som vanligtvis går över efter några timmar eller dagar. Den orsakar således i allmänhet inga symptom efter avslutad tjänstgöring, såvida den inte uppträder först efter att tjänstgöringen upphört. Posttraumatiskt stressyndrom utvecklas däremot enligt sjukdomsklassificeringen som fördröjd eller utdragen respons på en påfrestande, kort- eller långvarig exceptionellt hotfull eller katastrofal händelse eller situation, som sannolikt skulle väcka kraftig ångest hos nästan vem som helst. Som exempel nämns katastro-

fer orsakade av människan eller naturkatastrofer, krigstillstånd, allvarliga olyckor, att man blir åskådare till våldsam död eller faller offer för tortyr, terrorism, våldtäkt eller något annat brott.

Med personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse avses en personlighetsförändring som varar åtminstone två år. Som exempel på sådan påfrestning kan nämnas tortyr, storolyckor, långvarig gisslansituation eller långvarig fängelsevistelse som är förenad med direkt hot om avrättning. Personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse hänför sig enligt sjukdomsklassificeringen däremot inte till en kortvarig livshotande situation.

Paragrafens 2 mom. innehåller ett förtydligande enligt vilket ersättning för posttraumatiskt stressyndrom och personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse förutsätter att den skadade har varit direkt delaktig i den händelse som utlöst chocken. Även denna förutsättning motsvarar bestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Med direkt delaktighet i en händelse avses både att bli utsatt för direkt personlig fara och att bli ögonvittne till en händelse, till exempel om en person ser en kollega som arbetar i närheten bli allvarligt skadad. Med direkthet avses således en sådan personlig upplevelse i omedelbar närhet av händelsen som möjliggör personliga iakttagelser.

Vidare förutsätts i momentet att den skadade konstaterats lida av symptom som passar in på posttraumatiskt stressyndrom inom sex månader från det att händelsen inträffat eller tjänstgöringen upphört. Bestämmelsen är nödvändig för att det ska vara möjligt att bedöma orsaksambandet. Posttraumatiskt stressyndrom bör enligt sjukdomsklassificeringen i allmänhet inte diagnostiseras om det inte finns bevis på att symptomen har uppträtt inom sex månader efter ett exceptionellt svårt trauma. Med konstaterande av symptom avses att en läkare, även om ingen diagnos på posttraumatiskt stressyndrom har ställts, efter att ha träffat patienten i samband med ett patientbesök har antecknat fynd som visar på sådana symptom i journalhandlingarna.

3 kap. **Förmåner**

8 §. Förmåner enligt lagen om olycksfall i arbetet och om arbetssjukdomar. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att ersättning som ska betalas för ett skadefall enligt denna lag ska bestämmas i enlighet med lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Avdelning III i nämnda lag innehåller förmånsrelaterade bestämmelser som ska tillämpas om inte annat bestäms i denna lag. I denna paragrafs 2 och 3 mom. anges undantag från förmånsbestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, och vidare föreslås att 9—11 § innehåller bestämmelser om vissa tilläggsersättningar som kan betalas endast med stöd av denna lag. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. omfattar alla ersättningar som betalas för olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar. Förmåner enligt avdelning III i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar är ersättning för inkomstbortfall, ersättning för sjukvård inklusive medicinsk rehabilitering, ersättning för rese- och inkvarteringskostnader som beror på sjukvård, menersättning, vårdbidrag, klädtillägg, ersättning för extra kostnader för hemvård, ersättning för vissa föremål som varit i personligt bruk, yrkesinriktad rehabilitering, ersättning för serviceboende, ersättning för hjälpmedel som behövs i dagliga aktiviteter, ersättning för ändringar i bostaden, ersättning för tolktjänst vid syn-, hörsel- eller talskador som orsakats av ett skadefall, ersättning för att en anhörig deltar i anpassningsträning, ersättning för rese- och inkvarteringskostnader vid rehabilitering, familjepension, begravningshjälp och ersättning för kostnader för att transportera den avlidna.

I paragrafens 2 mom. föreslås avvikande från bestämmelserna i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar att dagpenning ska betalas fram till slutet av den ursprungliga tjänstgöringstiden till ett belopp som motsvarar det faktiska inkomstbortfallet, även om tjänstgöringen upphör före det fastställda slutdatumet. I 58 § 1 och 2 mom. i lagen om olycksfall i ar-

betet och om yrkessjukdomar föreskrivs att dagpenningen under 28 dagar från och med skadedagen är antingen lika stor som lönen för sjukdomstiden eller lika stor som lönen under de fyra veckor som föregick skadefallet, om ingen lön för sjukdomstid betalas. Med stöd av momentet är dagpenningen även efter 28 dagar minst så stor som det anges i den nämnda bestämmelsen under hela den tid om berättigar till dagpenning, dock högst fram till den dag då anställningsförhållandet enligt 1 § i denna lag borde ha upphört. Senast efter att dagpenningsperioden löpt ut, dvs. ett år efter skadefallet, ska ersättningen för inkomstbortfall i enlighet med lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar grunda sig på personens årsarbetsinkomst.

I paragrafens 3 mom. föreslås att minimibeloppet av den årsarbetsinkomst som används som grund för olycksfallspension och familjepension är minimiårsarbetsinkomsten enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar multiplicerat med tre. Nuförtiden har minimiårsarbetsinkomsten fördubblats. Meningen är att minimiårsarbetsinkomsten tas som grund för ersättning av långvarigt inkomstbortfall. Eftersom en ung person inte nödvändigtvis har hunnit bygga upp en inkomstnivå som grundar sig på stadigvarande arbete före sin tjänstgöring i krishanteringsuppdrag är det motiverat att ersättning för långvarigt inkomstbortfall betalas till ett belopp som minst motsvarar den allmänna genomsnittliga inkomstnivån. Minimiarbetsinkomsten enligt denna bestämmelse är 2015 cirka 41 000 euro.

9 §. Tilläggsersättning för bestående men. Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning för bestående men som ska betalas utöver de ersättningar som anges i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Tilläggsersättningen motsvarar i övrigt den nuvarande förmånen som betalas med stöd av tilläggsskyddsavtalet, men den betalas förutom till följd av olycksfall även till följd av tjänstgöringsrelaterad sjukdom. Tilläggsersättning betalas i likhet med ersättning enligt tilläggsskyddsavtalet endast till personer i egentligt anställningsförhållande som arbetar med krishantering, dvs. till sådan skadad som avses i 1 § 1 mom. 1 och 3 punkten, och således inte till personer som deltar i utbildning enligt 2 punkten i den nämnda bestämmelsen. Enligt paragrafens 1 mom. betalas tilläggsersättning för bestående allmänt men till följd av en skada eller sjukdom som orsakats av ett skadefall. Menets omfattning bestäms utifrån invaliditetsklassificeringen enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, dvs. enligt samma invaliditetsklass som menersättningen. För bestående men enligt invaliditetsklass 20 betalas som en engångsersättning 210 000 euro och för partiellt bestående men som en engångsersättning så många tjugonedelar av detta ersättningsbelopp som invaliditetsklassen utvisar.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om höjning av tilläggsersättningsbeloppet, om invaliditetsklassen höjs med minst ett steg på grund av att skadan eller sjukdomen förvärrats.

10 §. Tilläggsersättning som betalas med anledning av dödsfall. Det föreslås att paragrafen föreskriver om en tilläggsersättning enligt det nuvarande tilläggsskyddsavtalet som betalas till den skadades förmånstagare, om den skadade har avlidit till följd av ett skadefall som ska ersättas med stöd av denna lag inom tre år från skadefallet. Tilläggsersättningen betalas således utöver den familjepension som fastställts i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Tilläggsersättningen betalas endast till förmånstagaren till en sådan skadad som avses i 1 § 1 mom. 1 och 3 punkten. Beloppet av tilläggsersättningen uppgår till 200 000 euro och betalas till den person som förordnats av personen i tjänstgöring. Förmånstagarförordnandet och ändringar i detsamma ska anmälas skriftligt till Statskontoret.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om tillämpningen av 49 och 50 § i lagen om försäkringsavtal (543/1994) när det gäller tolkning av ett förmånstagarförordnade.

I paragrafens 3 mom. bestäms om en tilläggsersättning som ska betalas till förmånslåtarens barn under 18 år och som uppgår till 20 procent av tilläggsersättningsbeloppet enligt 1 mom., dvs. 40 000 euro per barn. Som förmånslåtarens barn betraktas enligt momentet även makens barn, vars vårdnadshavare den nämnda maken är, samt ett utomäktenskapligt barn gentemot vilket förmånslåtarens är underhållsskyldig utifrån avtal eller domstolsbeslut.

11 §. Psykiskt stöd och psykisk vård. Paragrafens 1 mom. föreslås innehålla bestämmelser om särskilt psykiskt stöd och särskild psykisk vård som den som avslutat sin tjänstgöring har rätt till. Motsvarande stödform har ingått i tilläggs-skyddsavtalet från och med maj 2013. I tilläggs-skyddsavtalet stöd och vård är begränsat till ett år efter tjänstgöring så att man inte senare kan ansöka om stöd och vård. I momentet föreslås att ansökning om psykiskt stöd och psykisk vård inte längre ska vara tidsbegränsad. Stöd och vård ska inte således vara beroende av när personen har återvänt hem. Ett sannolikt orsakssamband mellan behovet av psykiskt stöd och psykisk vård och tjänstgöringen ska vara en tillräcklig grund för ersättning. Personen förutsätts emellertid inte lida av en skada eller sjukdom som orsakats genom olycksfall eller av en tjänstgöringsrelaterad sjukdom för att få stödet. Kostnaderna för psykiskt stöd eller psykisk vård ersätts under högst ett år från det att stödbehovet yppat sig, det vill säga att stödbehovet har bedömts i vårdplats som Statskontoret har bestämt. Om en person visar sig behöva psykisk vård i över ett år kan vården ersättas med stöd av denna lag, om vårdbehovet beror på ett sådant olycksfall eller en sådan tjänstgöringsrelaterad sjukdom som avses i denna lag.

Syftet är i praktiken att hålla fast vid det nuvarande förfaringssättet, enligt vilket den vårdbehövande vänder sig till Psykiatriska konsultationspolikliniken vid HNS, som fungerar som samordnare av vården och vårdbehovet. Personen behöver således inte få en särskild betalningsförbindelse från Statskontoret till Psykiatriska polikliniken vid HNS eller en eventuell vårdplats som denna utvisar. Vårdplatsen sänder en faktura över den försäkrades vård direkt till Statskontoret, och i samband med faktureringen tillställer vårdplatsen Statskontoret ett läkarutlåtande eller en vårdberättelse om den försäkrade.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om ersättning för resekostnader som orsakas av stöd och vård enligt denna paragraf. Kostnader för resor som är nödvändiga för erhållande av stöd och vård ersätts enligt samma principer rörande ersättning för resekostnader som anges i 50 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar.

12 §. Förhållandet till ersättning enligt någon annan lag. I paragrafen föreskrivs att förmåner enligt denna lag ska behandlas på samma sätt inom den övriga lagstiftningen som förmåner enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Ingen hänvisning till denna lag behöver således fogas till de övriga förmånslagarna. Förmånerna enligt denna lag är primära i förhållande till andra socialförsäkringsförmåner, såsom ersättningar enligt arbetspensionslagarna eller sjukförsäkringslagen.

I fråga om trafikförsäkringen bevaras en bestämmelse om att Statskontoret alltjämt har regressrätt också i förhållande till ersättning som betalas med stöd av trafikförsäkringen för det fordon som innehas eller framförs av motorfordonets ägare eller förare.

13 §. Betalning av ersättning. I paragrafen föreskrivs i enlighet med den gällande lagen att ersättning enligt denna lag betalas för tiden efter avslutad tjänstgöring, såvida det inte finns någon särskild orsak att betala ersättning för sjukvårdskostnader även under tjänstgöring. Inom den militära krishanteringens ansvarar försvarsmakten för ordnandet av sjukvård, och den som deltar i tjänstgöring har under anställningsförhållandet rätt till avgiftsfri hälso- och sjukvård även under tjänstgöringsledighet. Nödvändig hälso- och sjukvård ordnas under anställningsförhållandet i första hand inom den finländska krishanteringstruppen. För vården ansvarar medicinalvårdspersonalen inom krishanteringstruppen. Om det inte är möjligt att ordna den vård

eller de undersökningar som behövs inom krishanteringsorganisationen kan de ordnas vid andra vårdenheter inom tjänstgöringsområdet eller i Finland. Kostnaderna för nödvändig vård och undersökning ersätts under tjänstgöringstiden av Björneborgs brigad.

Inom den civila krishanteringen har sjukvården tryggats genom en så kallad försäkring för utsända arbetstagare som staten tecknat hos ett försäkringsbolag och som täcker alla sjukvårdskostnader för en person i tjänstgöring till fullt belopp utan någon övre gräns. Försäkringen gäller under hela anställningsförhållandet utan avbrott oberoende av var den försäkrade befinner sig. Försäkringen täcker resor under fritid samt hälso- och sjukvård i destinationslandet eller dess närområde. I samband med civila krishanteringsoperationer kan också operationsspecifika försäkringar och sjukvård inom operationsorganisationen ordnas.

Ersättningar enligt denna lag betalas således enligt huvudregeln först efter att tjänstgöringen har upphört och ingen sjukvård i anslutning till tjänstgöringen längre ordnas. Därefter är det Statskontoret som ansvarar för ersättningen av sjukvård och rehabilitering. I lagen kvarstår på motsvarande sätt som i den gällande lagen en möjlighet att av särskild orsak ersätta sjukvård redan under tjänstgöring. Inom krishantering kan sådana situationer för tillfället inte identifieras, men det är motiverat att för säkerhets skull bibehålla denna möjlighet, så att en person i tjänstgöring inte i något som helst fall blir utan ersättning. Sjukvård under tjänstgöring kan undantagsvis ersättas till exempel i sådana fall där den skadade inte har fått den nödvändiga vård han eller hon önskat under tjänstgöringstiden och själv har uppsökt sjukvård som inte ersatts med stöd av försäkringen. För ersättning förutsätts i sådana fall en utredning över den vård som personen inte fått och den anlitade vårdens särskilda nödvändighet. På samma sätt är ersättning för inkomstbortfall nödvändig först efter att löneutbetalningen och tjänstgöringen upphört.

Enligt paragrafens 2 mom. kan menersättning emellertid betalas från det att ett men enligt 83 § 2 mom. i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar måste betraktas som bestående, även om tjänstgöringen inte har upphört. Ett men kan i regel betraktas som bestående tidigast ett år efter skadefallet.

4 kap. **Verkställighet och ändringssökande**

14 §. Behörig försäkringsanstalt. I paragrafen konstateras att Statskontoret är behörig försäkringsanstalt i ett ersättningsärende som omfattas av lagens tillämpningsområde och ansvarar för handläggningen av ersättningsärenden och betalningen av ersättningar.

15 §. Anmälan om skadefall. I paragrafen föreskrivs om anmälan om skadefall enligt denna lag. Enligt paragrafens 1 mom. ska den skadade utan dröjsmål underrätta en företrädare för den nationella enhet vid vilken den skadade är anställd om ett skadefall som drabbat honom eller henne. Anmälan ska således göras till någon som representerar arbetsgivaren i anställningsförhållandet i fråga. I en internationell organisation uppfyller anmälan till exempelvis den närmaste chefen inte bestämmelsens syfte, eftersom informationen om skadefallet i så fall inte nödvändigtvis förmedlas till den organisation som är arbetsgivare i anställningsförhållandet. I fråga om soldater är försvarsmakten arbetsgivare och i fråga om civil krishantering Krishanteringscentret. Soldater kan i praktiken ofta göra anmälan till socialkuratorn på tjänstgöringsplatsen. Det viktigaste är att anmälan förmedlas till en part som enligt 2 mom. är skyldig att göra en skadeanmälan till Statskontoret. Om den skadade försummar att anmäla skadefallet kan det få skadliga konsekvenser. Om anhängiggörandet av ett ersättningsärende fördröjs väsentligt kan ersättningen enligt 46 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar förvägras för dröjsmålstiden helt eller delvis, förutsatt att förvägrandet kan betraktas som skäligt med beaktande av förhållandena. Vid anhängiggörande av ett ersättningsärende gäller också den tidsfrist på fem år som föreskrivs i 116 § i lagen om olycksfall i arbetet och

om yrkessjukdomar. Ersättning ska dock inte förvägras i en situation där anmälan om skadefall har fördröjts på grund av att skadan eller sjukdomen börjat visa symptom först senare eller orsakssambandet mellan skadan eller sjukdomen och tjänstgöringen är oklart eller klarnar först långt senare.

I paragrafens 2 mom. bestäms att en representant för en statlig arbetsgivare är skyldig att anmäla ett skadefall till Statskontoret. Om skadefallet sannolikt orsakar ett behov av sjukvård eller rehabilitering, ett bestående men eller nedsatt arbetsförmåga efter avslutad tjänstgöring, ska anmälan göras utan dröjsmål redan innan tjänstgöringen upphör. Anhängiggörandet av ett ersättningsärende är knutet till att skadeanmälan inkommer till Statskontoret. Därefter handläggs ärendet och Statskontoret har bland annat med stöd av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar rätt att få information för att kunna avgöra ersättningsärendet. Om anmälan görs först efter avslutad tjänstgöring kan handläggningen av den skadades ärende fördröjas i onödan. Det är dock inte meningen att skadeanmälan ska göras för säkerhets skull även för alla mindre skadefall som orsakar vårdbehov och nedsatt arbetsförmåga endast tillfälligt under tjänstgöringen och som inte leder till avbrott i tjänstgöringen och utbetalning av ersättning.

16 §. Tillämpning av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. Paragrafen innehåller en allmän bestämmelse om verkställighet som hänvisar till lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. I de flesta frågor som gäller verkställighet tillämpas lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, på samma sätt som lagen om olycksfallsförsäkring för närvarande tillämpas i frågor som rör olycksfall i militärtjänst. De bestämmelser i avdelning IV i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar som gäller verkställandet av förmåner, dvs. ersättningshandläggning och meddelande av beslut, tillämpas på handläggningen av ärenden enligt denna lag. Vidare tillämpas vad som i avdelning IX i den nämnda lagen föreskrivs om utlämnande, erhållande och hemlighållande av uppgifter, avgiftsfrihet för uppgifter, ersättning som ska betalas för uppgifter om hälsotillstånd, justering av penningbelopp och ersättningar med arbetspensionsindex och lönekoeficient, avrundning av belopp, regressrätt för försäkringsanstalten, rätt för en försäkringsanstalt att få tillbaka fullkostnadsavgiften av en trafikförsäkringsanstalt, jäv, skyldigheten att bevara handlingar samt överförings- och utmättningsförbud.

17 §. Sökande av ändring, omprövning, undanröjande av ett beslut och återkrav. I paragrafen föreskrivs i enlighet med nuläget att bestämmelserna i avdelning VIII i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar ska tillämpas på sökande av ändring, omprövning, undanröjande av ett beslut och återkrav. Statskontorets beslut får således överklagas genom besvär hos besvärsnämnden för olycksfallsärenden, vars beslut kan överklagas hos försäkringsdomstolen. Beslut av försäkringsdomstolen, som gäller rätt till ersättning, får överklagas hos högsta domstolen.

5 kap. Särskilda bestämmelser och ikraftträdande

18 §. Justering och avrundning av penningbelopp. I paragrafen föreslås att penningbeloppen av de tilläggsersättningar som nämns i 5 och 7 § årligen justeras med den lönekoeficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare. Det justerade penningbeloppet avrundas enligt paragrafen till närmaste hela tiotusental euro. Penningbeloppen av tilläggsersättningar ska således ändras först som en följd av en betydande höjning av lönenivån och levnadskostnaderna.

19 §. Ikraftträdande. Paragrafens 1 mom. innehåller en bestämmelse om ikraftträdande. Lagen avses träda i kraft den 1 juli 2016.

Med stöd av paragrafens 2 mom. ska denna lag tillämpas på skadefall som inträffar medan lagen är i kraft. På olycksfall som inträffar och tjänstgöringsrelaterade sjukdomar som uppträder innan denna lag trätt i kraft tillämpas således de bestämmelser som gäller vid den tidpunkt då denna lag träder i kraft, dvs. i fråga om soldater lagen om olycksfall i militärtjänst och i fråga om personer som deltar i civil krishantering bestämmelserna om olycksfall i arbetet.

1.3 Lagen om militär krishantering

20 §. Sjukdoms- och olycksfallsersättningar. Hänvisningen till lagen om olycksfall i militärtjänst i denna paragraf ändras till en hänvisning till den nya lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2017. De bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av de föreslagna lagarna ska tillämpas på olycksfall och tjänstgöringsrelaterade sjukdomar som inträffat före de föreslagna lagarnas ikraftträdande. Personen inte förutsätts lida av en skada eller sjukdom som orsakats genom olycksfall eller av en tjänstgöringsrelaterad sjukdom för att få psykiskt stöd och psykisk vård enligt 11 § i lagförslag nr 2. Därför den ovan nämnda bestämmelsen ska tillämpas trots att ett olycksfall eller en tjänstgöringsrelaterad sjukdom har inträffat före de föreslagna lagarnas ikraftträdande.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Tillämpningsområde

1 §

Personkrets

Denna lag tillämpas på personer som

- 1) fullgör värnplikt enligt värnpliktslagen (1438/2007),
- 2) fullgör civiltjänst enligt civiltjänstlagen (1446/2007),
- 3) fullgör militärtjänst enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995),
- 4) utbildas för en militär tjänst i utbildning som ordnas av försvarsmakten och som samtidigt inte har en militär tjänst,
- 5) utbildas för en tjänst inom gränsbevakningsväsendet i utbildning som avses i 25 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005),
- 6) deltar i verksamhet som avses i 35 § i lagen om frivilligt försvar (556/2007).

Med *tjänstgöring* avses deltagande i verksamhet som avses i 1 mom.

2 kap.

Skadefall som ersätts

2 §

Skadefall som ersätts

Som *skadefall* enligt denna lag ersätts olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom på det sätt som föreskrivs nedan.

3 §

Bedömning av medicinskt orsakssamband

Ersättning för skadefall förutsätter att det finns ett sannolikt medicinskt orsakssamband mellan skadefallet och skadan eller sjukdomen, om inte något annat föreskrivs nedan. Vid bedömningen av det medicinska orsakssambandet beaktas särskilt medicinska fynd och obser-

RP 225/2016 rd

vationer, sättet på vilket skadan uppkom, särskilda förhållanden under tjänstgöringen samt tidigare skador och sjukdomar.

4 §

Olycksfall

Med *olycksfall* avses en plötslig, oförutsedd händelse som orsakas av en yttre faktor och leder till en skada eller sjukdom.

5 §

Olycksfall i militärtjänst

Som *olycksfall i militärtjänst* betraktas ett olycksfall som har drabbat en i 1 § avsedd person

- 1) under tjänstgöring eller under en resa som tjänstgöringen förutsätter eller som har ett omedelbart samband med tjänstgöringen,
- 2) under inträdesprov till en militär undervisningsanstalt eller till Gräns- och sjöbevakningsskolan eller under en resa som undervisningsanstalten eller skolan förutsätter och som har ett omedelbart samband med den,
- 3) under fritid, faderskapsledighet eller permission som enligt värnpliktslagen eller civiltjänstlagen räknas som tjänstgöringstid.

6 §

Lyte, skada eller sjukdom som förvärras till följd av olycksfall i militärtjänst

Som en följd av olycksfall i militärtjänst ersätts också förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som ska ersättas enligt denna lag. Ersättningen ska motsvara den orsakandel som olycksfallet i militärtjänst har haft i förvärrandet. Faktorer som beaktas vid bedömningen av orsakandelen är mekanismen för hur olycksfallet i militärtjänst inträffade, hur hög traumaenergin var, vilket tidsmässigt samband som rått mellan olycksfallet i militärtjänst och det förvärrade tillståndet samt inverkan av tidigare lyte, skada, sjukdom eller vävnadsskada.

Ersättning för förvärrande betalas för högst sex månader räknat från det att olycksfallet i militärtjänst inträffade eller från det att tjänstgöringen upphörde, såvida inte återhämtningen uppenbarligen har fördröjts huvudsakligen av orsaker som har samband med behandlingen av skadan eller sjukdomen.

7 §

Skada eller sjukdom som någon annan orsakar genom misshandel eller annan uppsåtlig gärning

Skada eller sjukdom som orsakas genom misshandel eller annan uppsåtlig gärning som någon annan utför ersätts som om skadan eller sjukdomen uppstått under sådana förhållanden som avses i 5 § 1 mom. 3 punkten endast om den huvudsakliga orsaken till gärningen har varit deltagande i tjänstgöring.

8 §

Psykisk chockreaktion till följd av olycksfall i militärtjänst

Som psykisk chockreaktion som uppstått till följd av olycksfall i militärtjänst ersätts

1) akut stressreaktion till följd av en händelse som orsakar exceptionellt stor fysisk eller psykisk påfrestning och som är förknippad med allvarlig förlust eller risk för förlust av säkerhet eller fysisk integritet,

2) posttraumatiskt stressyndrom till följd av en sådan påfrestande, exceptionellt hotfull eller katastrofal händelse som sannolikt skulle väcka kraftig ångest hos nästan vem som helst,

3) sådan personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse som utvecklas som en långvarig eller bestående reaktion på en händelse som framkallar exceptionellt kraftig psykisk påfrestning.

Ersättning för posttraumatiskt stressyndrom och personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse förutsätter att den skadade har varit direkt delaktig i en sådan händelse som avses i 1 mom. och att den skadade har konstaterats lida av symptom som passar in på posttraumatiskt stressyndrom inom sex månader från det att händelsen inträffat eller tjänstgöringen upphört.

9 §

Tjänstgöringsrelaterad sjukdom

Med *tjänstgöringsrelaterad sjukdom* avses följande skador eller sjukdomar som drabbat en i 1 § avsedd person under tjänstgöring:

1) yrkessjukdom enligt 26—29 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015),

2) skada eller sjukdom som avses i 18 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar,

3) plötslig ömhet i muskel eller sena som har uppkommit utan olycksfall vid utförande av en enskild påfrestande rörelse,

4) annan skada eller sjukdom som sannolikt har uppstått som en följd av tjänstgöring,

5) förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som ska ersättas enligt denna lag, om lytet, skadan eller sjukdomen sannolikt förvärrats till följd av tjänstgöring.

För sådan ömhet i muskel eller sena som avses ovan i 1 mom. 3 punkten betalas ersättning tills ömheten gått över, dock högst för sex veckor från det att ömheten uppstod. Ersättning betalas inte om ömheten beror på en tidigare skada eller sjukdom eller på en sådan vävnadsskada som kan uppstå endast till följd av ett olycksfall.

För sådant förvärrande av sjukdom eller skada som avses ovan i 1 mom. 5 punkten betalas ersättning för högst sex månader räknat från det att tjänstgöringen upphörde, såvida inte återhämtningen uppenbarligen har fördröjts huvudsakligen av orsaker som har samband med behandlingen av skadan eller sjukdomen.

3 kap.

Förmåner

10 §

Förmåner enligt lagen om olycksfall i arbetet och om arbetsjukdomar

Ersättning på grund av skadefall betalas med iakttagande av bestämmelserna i avdelning III i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, om inte annat föreskrivs i denna lag.

RP 225/2016 rd

11 §

Minimibelopp av årsarbetsinkomst

Minimibeloppet av den årsarbetsinkomst som används som grund för olycksfallspension och familjepension är minimiårsarbetsinkomsten enligt 79 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar multiplicerat med tre.

12 §

Betalning av ersättning

Ersättning enligt denna lag betalas till den skadade eller insjuknade för tiden efter avslutad tjänstgöring, såvida det inte finns någon särskild orsak att betala ersättning för sjukvårdskostnader även under tjänstgöringen.

Menersättning kan betalas när ett men enligt 83 § 2 mom. i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar måste betraktas som bestående.

13 §

Förhållandet till ersättning enligt annan lag

På förmåner som beviljas med stöd av denna lag tillämpas vad som någon annanstans i lag föreskrivs om förmåner enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. På sådana förmåner tillämpas dock inte vad som i 6 § 4 mom. i trafikförsäkringslagen (279/1959) föreskrivs om beaktande av ersättning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar då en personskada ersätts med stöd av trafikförsäkringen.

4 kap.

Verkställighet och ändringssökande

14 §

Behörig försäkringsanstalt

Behörig försäkringsanstalt i ersättningsärenden som omfattas av tillämpningsområdet för denna lag är Statskontoret.

15 §

Anmälan om skadefall

Den som drabbas av ett skadefall ska utan dröjsmål underrätta sin chef om saken.

En företrädare för tjänstgöringsplatsen ska anmäla skadefallet till Statskontoret utan dröjsmål innan tjänstgöringen upphör, om skadefallet sannolikt orsakar ett behov av sjukvård eller rehabilitering, bestående men eller nedsatt arbetsförmåga efter avslutad tjänstgöring.

16 §

Tillämpning av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar

På ärenden enligt denna lag tillämpas, om inget annat föreskrivs i denna lag, vad som i avdelning IV i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar föreskrivs om verkställandet av förmåner. Vidare tillämpas vad som i avdelning IX i den lagen föreskrivs om utlämnande, erhållande och hemlighållande av uppgifter, avgiftsfrihet för uppgifter, ersättning som ska betalas för uppgifter om hälsotillstånd, justering av penningbelopp och ersättningar med arbetspensionsindex och lönekoeficient, avrundning av belopp, regressrätt för försäkringsanstalten, rätt för försäkringsanstalten att få tillbaka fullkostnadsavgiften av en trafikförsäkringsanstalt, jäv, skyldighet att bevara handlingar samt överförings- och utmättningsförbud.

17 §

Sökande av ändring, omprövning, undanröjande av beslut och återkrav

Vad som i avdelning VIII i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar föreskrivs om sökande av ändring, omprövning, undanröjande av beslut och återkrav tillämpas även på ärenden enligt denna lag.

5 kap.

Ikraftträdande

18 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/1990). Om det någon annanstans i lagstiftningen hänvisas till lagen om olycksfall i militärtjänst, ska denna lag tillämpas i stället för den lagen.

På olycksfall som inträffat och tjänstgöringsrelaterade sjukdomar som konstaterats före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Tillämpningsområde

1 §

Personkrets

Denna lag tillämpas på

- 1) personer som står i anställningsförhållande enligt lagen om militär krishantering (211/2006) eller lagen om civilpersonals deltagande i krishantering (1287/2004),
- 2) personer som deltar i utbildning och övningar enligt lagen om militär krishantering eller utbildning enligt lagen om civilpersonals deltagande i krishantering,
- 3) innehavare av en militär tjänst inom gränsbevakningsväsendet som deltar i verksamhet som bedrivs av Europeiska byrån för förvaltningen av det operativa samarbetet vid Europeiska unionens medlemsstaters yttre gränser i egenskap av nationell expert, medlem i en europeisk gränskontrollenhet eller i övrigt som utsänd gränsbevakare hos den byrån.

Med *tjänstgöring* avses deltagande i krishantering, utbildning och övningar enligt de lagar som nämns i 1 mom. 1 och 2 punkten och i sådan verksamhet som avses i 3 punkten.

2 kap.

Skadefall som ersätts

2 §

Skadefall som ersätts

Som *skadefall* enligt denna lag ersätts olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom på det sätt som föreskrivs nedan.

3 §

Bedömning av medicinskt orsakssamband

Ersättning för skadefall förutsätter att det finns ett sannolikt medicinskt orsakssamband mellan skadefallet och skadan eller sjukdomen, om inte något annat föreskrivs nedan. Vid bedömningen av det medicinska orsakssambandet beaktas särskilt medicinska fynd och obser-

RP 225/2016 rd

vationer, sättet på vilket skadan uppkom, särskilda förhållanden under tjänstgöring samt tidigare skador och sjukdomar.

4 §

Olycksfall

Olycksfall ersätts med stöd av denna lag om det har inträffat under tjänstgöring.

Med *olycksfall* avses en plötslig, oförutsedd händelse som orsakas av en yttre faktor och leder till en skada eller sjukdom.

5 §

Lyte, skada eller sjukdom som förvärras till följd av olycksfall

Som en följd av olycksfall ersätts också förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som ska ersättas enligt denna lag. Ersättningen ska motsvara den orsaksandel som olycksfallet har haft i förvärrandet. Faktorer som beaktas vid bedömningen av orsaksandelen är mekanismen för hur olycksfallet inträffade, hur hög traumaenergin var, vilket tidsmässigt samband som rått mellan olycksfallet och det förvärrade tillståndet samt inverkan av tidigare lyte, skada, sjukdom eller vävnadsskada.

Ersättning för förvärrande betalas för högst sex månader räknat från det att olycksfallet inträffade eller från det att tjänstgöringen upphörde, såvida inte återhämtningen uppenbarligen har fördröjts huvudsakligen av orsaker som har samband med behandlingen av skadan eller sjukdomen.

6 §

Tjänstgöringsrelaterad sjukdom

Med *tjänstgöringsrelaterad* sjukdom avses följande skador eller sjukdomar som uppstått under tjänstgöring:

1) yrkessjukdom enligt 26—29 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015),

2) skada eller sjukdom som avses i 18 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar,

3) plötslig ömhet i muskel eller sena som har uppkommit utan olycksfall vid utförande av en enskild påfrestande rörelse,

4) annan skada eller sjukdom som sannolikt har uppstått som en följd av tjänstgöring,

5) förvärrande av andra lyten, skador eller sjukdomar än de som ska ersättas enligt denna lag, om lytet, skadan eller sjukdomen sannolikt förvärrats följd av tjänstgöring.

För sådan ömhet i muskel eller sena som avses ovan i 1 mom. 3 punkten betalas ersättning tills ömheten gått över, dock högst för sex veckor från det att ömheten uppstod. Ersättning betalas inte om ömheten beror på en tidigare skada eller sjukdom eller på en sådan vävnadsskada som kan uppstå endast till följd av ett olycksfall.

För sådant förvärrande av sjukdom eller skada som avses ovan i 1 mom. 5 punkten betalas ersättning för högst sex månader räknat från det att tjänstgöringen upphörde, såvida inte återhämtningen uppenbarligen har fördröjts huvudsakligen av orsaker som har samband med behandlingen av skadan eller sjukdomen.

7 §

Psykisk chockreaktion

Som en följd av olycksfall eller som en tjänstgöringsrelaterad sjukdom i enlighet med 6 § 1 mom. 4 punkten ersätts psykisk chockreaktion, varmed avses

1) akut stressreaktion till följd av en händelse som orsakar exceptionellt stor fysisk eller psykisk påfrestning och som är förknippad med allvarlig förlust eller risk för förlust av säkerhet eller fysisk integritet,

2) posttraumatiskt stressyndrom till följd av en sådan påfrestande, exceptionellt hotfull eller katastrofal händelse som sannolikt skulle väcka kraftig ångest hos nästan vem som helst,

3) sådan personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse som utvecklas som en långvarig eller bestående reaktion på en händelse som framkallar exceptionellt kraftig psykisk påfrestning.

Ersättning för posttraumatiskt stressyndrom och personlighetsförändring till följd av katastrofupplevelse förutsätter att den skadade har varit direkt delaktig i en sådan händelse som avses i 1 mom. och har konstaterats lida av symptom som passar in på posttraumatiskt stressyndrom inom sex månader från det att händelsen inträffat eller tjänstgöringen upphört.

3 kap.

Förmåner

8 §

Förmåner enligt lagen om olycksfall i arbetet och om arbetsjukdomar

Ersättning på grund av skadefall betalas med iakttagande av bestämmelserna i avdelning III i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, om inte annat föreskrivs i denna lag.

Dagpenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar betalas till minst det belopp som avses i 58 § 1 och 2 mom. i den lagen även efter där angivna 28 dagar under hela den tid om berättigar till dagpenning, dock högst fram till den dag då anställningsförhållandet enligt 1 § i denna lag var avsett att upphöra.

Minimibeloppet av den årsarbetsinkomst som används som grund för olycksfallspension och familjepension är minimiårsarbetsinkomsten enligt 79 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar multiplicerat med tre.

9 §

Tilläggsersättning för bestående men

För bestående allmänt men som en i 1 § 1 mom. 1 och 3 punkten avsedd person drabbats av till följd av en skada eller sjukdom som orsakats av ett skadefall betalas det tilläggsersättning. Menets omfattning bestäms i enlighet med 83—85 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. För bestående men enligt invaliditetsklass 20 betalas som en engångsersättning 210 000 euro och för partiellt bestående men som en engångsersättning så många tjugondedelar av detta ersättningsbelopp som invaliditetsklassen utvisar.

Om invaliditetsklassen senare stiger med minst en klass på grund av att skadan eller sjukdomen förvärrats, ändras tilläggsersättningsbeloppet proportionellt med invaliditetsklassen.

10 §

Tilläggsersättning som betalas med anledning av dödsfall

Om en i 1 § 1 mom. 1 och 3 punkten avsedd person som skadats har avlidit inom tre år från skadefallet till följd av en skada eller sjukdom som ersatts med stöd av denna lag, betalas det tilläggsersättning till den skadades förmånstagare. Tilläggsersättningsbeloppet är 200 000 euro, och det betalas till den som är förmånstagare enligt ett förmånstagarförordnande. Förmånstagarförordnandet och ändringar i det ska anmälas skriftligt till Statskontoret.

Om den förordnade förmånstagaren dör innan ett skadefall som ska ersättas enligt denna paragraf inträffar, iakttas bestämmelserna i 49 § i lagen om försäkringsavtal (543/1994). Om ingen förmånstagare har förordnats, och vid tolkning av förmånstagarförordnandet i övrigt, iakttas 50 § i lagen om försäkringsavtal.

Vidare betalas en tilläggsersättning som uppgår till 20 procent av det i 1 mom. föreskrivna ersättningsbeloppet till vart och ett av förmånslåtarens barn som inte fyllt 18 år. Som förmånslåtarens barn betraktas även makens barn, om maken är deras vårdnadshavare, samt barn som fötts utom äktenskapet och som förmånslåtaren är underhållsskyldig gentemot enligt avtal eller domstolsbeslut.

11 §

Psyiskt stöd och psykisk vård

En person som deltagit i tjänstgöring har rätt till ersättning för kostnader för psykiskt stöd eller psykisk vård i form av rehabilitering. Rätten till ersättning förutsätter att behovet av stöd eller vård står i sannolikt orsakssamband till tjänstgöringen eller uppdraget. Kostnaderna för psykiskt stöd eller psykisk vård ersätts under högst ett år från det att stödbehovet yppat sig. Statskontoret bestämmer vilken vårdplats som ska bedöma stödbehovet.

Resor som företagits för att få psykiskt och psykosocialt stöd eller psykisk och psykosocial vård ersätts med iakttagande av 50 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar.

12 §

Förhållandet till ersättning enligt annan lag

På förmåner som beviljas med stöd av denna lag tillämpas vad som någon annanstans i lag föreskrivs om förmåner enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar. På sådana förmåner tillämpas dock inte vad som i 6 § 4 mom. i trafikförsäkringslagen (279/1959) föreskrivs om beaktande av ersättning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar då en personskada ersätts med stöd av trafikförsäkringen.

13 §

Betalning av ersättning

Ersättning enligt denna lag till en person som deltar i krishantering betalas för tiden efter avslutad tjänstgöring, såvida det inte finns någon särskild orsak att ersätta sjukvårdskostnader även under tjänstgöring.

Menersättning kan betalas när ett men enligt 83 § 2 mom. i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar måste betraktas som bestående.

RP 225/2016 rd

4 kap.

Verkställighet och ändringssökande

14 §

Behörig försäkringsanstalt

Behörig försäkringsanstalt i ersättningsärenden som omfattas av tillämpningsområdet för denna lag är Statskontoret.

15 §

Anmälan om skadefall

Den som drabbats av ett skadefall ska utan dröjsmål göra en anmälan om saken till en företrädare för den nationella enhet som han eller hon tjänstgör inom.

En företrädare för den statliga arbetsgivaren ska anmäla skadefallet till Statskontoret utan dröjsmål innan tjänstgöringen upphör, om skadefallet sannolikt orsakar ett behov av sjukvård eller rehabilitering, bestående men eller nedsatt arbetsförmåga efter avslutad tjänstgöring.

16 §

Tillämpning av lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar

På ärenden enligt denna lag tillämpas, om inget annat föreskrivs i denna lag, vad som i avdelning IV i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar föreskrivs om verkställandet av förmåner. Vidare tillämpas vad som i avdelning IX i den lagen föreskrivs om utlämnande, erhållande och hemlighållande av uppgifter, avgiftsfrihet för uppgifter, ersättning som ska betalas för uppgifter om hälsotillstånd, justering av penningbelopp och ersättningar med arbetspensionsindex och lönekoeficient, avrundning av belopp, regressrätt för försäkringsanstalten, rätt för försäkringsanstalten att få tillbaka fullkostnadsavgiften av en trafikförsäkringsanstalt, jäv, skyldighet att bevara handlingar samt överförings- och utmättningsförbud.

17 §

Sökande av ändring, omprövning, undanröjande av beslut och återkrav

Vad som i avdelning VIII i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar föreskrivs om sökande av ändring, omprövning, undanröjande av beslut och återkrav tillämpas även på ärenden enligt denna lag.

5 kap.

Särskilda bestämmelser och ikraftträdande

18 §

Justering och avrundning av penningbelopp

De penningbelopp som nämns ovan i 9 § 1 mom. och 10 § 1 mom. justeras årligen med den lönekoeficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare (395/2006). Det justerade penningbeloppet avrundas till närmaste hela tiotusental euro.

RP 225/2016 rd

19 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

På olycksfall som inträffat och tjänstgöringsrelaterade sjukdomar som konstaterats före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

3.

Lag

om ändring av 20 § i lagen om militär krishantering

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om militär krishantering (211/2006) 20 § som följer:

20 §

Sjukdoms- och olycksfallsersättningar

Bestämmelser om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterade sjukdomar som ska betalas till personer som hör till krishanteringspersonalen och personer som deltar i utbildning som avses i 6 § finns i lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (/).

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 27 oktober 2016

Statsminister

Juha Sipilä

Social- och hälsovårdsminister Pirkko Mattila

3.

Lag

om ändring av 20 § i lagen om militär krishantering

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om militär krishantering (211/2006) 20 § som följer:

Gällande lydelse

20 §

Sjukdoms- och olycksfallsersättningar

Bestämmelser om ersättning för olycksfall i militärtjänst eller för militärtjänstsjukdom till den som hör till krishanteringspersonalen eller som får utbildning som avses i 6 § finns i lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/1990).

Föreslagen lydelse

20 §

Sjukdoms- och olycksfallsersättningar

Bestämmelser om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterade sjukdomar som ska betalas till personer som hör till krishanteringspersonalen och personer som deltar i utbildning som avses i 6 § finns i lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .